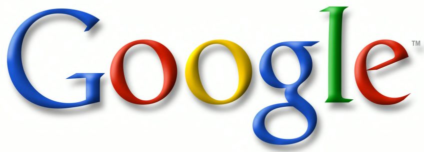
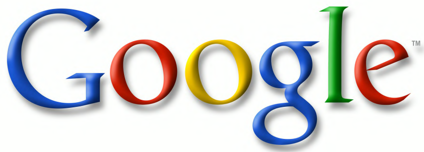

WIDENER
HN TACC H

ADOLF PAUL

KARIN MÅNSDOTTER

KARIN MÅNSDOTTER

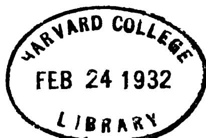
SKÅDESPEL I FEM AKTER

AF

ADOLF PAUL

STOCKHOLM
WAHLSTRÖM & WIDSTRAND.

STOCKHOLM
ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG
1899.

PERSONER:

ERIK DEN FJORTONDE.
KARIN MÅNSDOTTER.
HERTIG JOHAN } Eriks halfbröder.
HERTIG CARL }
SVANTE STURE }
NILS STURE } Svenske Herrar.
STEN ERIKSON LEJONHUFVUD }
NILS GYLLENSTJERNA }
JACOB BAGGE, Eriks amiral.
DIONYSIUS BEURREUS, Eriks lärare.
GÖRAN PERSON, Eriks sekreterare.
JOHAN HENRIKSON, Johans sekreterare.
JACOB TEIJST, Göran Persons skrifvare.
KARIN MÅNSDOTTERS tärna.

Danska sändebud. Trumpetare. Skrifvare, drabanter, knektar, fångvaktare, betjänter.

Akt I och IV spela i Stockholm. Akt II på Svartsjö slott. Akt III i Upsala. Akt V på Gripsholm.

Tid: Akt I—IV, 1566—1568. Akt V, 1573.

Vid styckets början är Karin 16 år och Erik 33.

Trollruna.

Utan hycklande vän,
fri från smilande smicker,
ensam, boren i kraft,
gå att häfda din rätt! —
Pansrad af skönheten själf,
hård emot afunds pilar,
kufvande lismande list,
krossande krypande lögn,
tag, hvad ej tagas kan,
tag, hvad dig gafs ändå:
blodets värmande eld,
tankens tändande dans!
Hjärtats adel dig höje,
känslans höghet dig häfve
högt öfver rang och stånd,
högt öfver prakt och glans —
Kronan du evigt bäre!

Akt I. 1.

På Järntorget i Stockholm. Till vänster, i bakgrunden, Göran Persons hus. På torget full handel med frukt, kött, grönsaker och blommor. Månglare och månglerskor af alla slag. Karin Månsdotter sitter framför sina bärkorgar till höger i förgrunden. Hon har en rosenbukett i gördeln.

Kung Erik, enkelt klädd, med hatten djupt neddragen och skylande ansiktet med en flik af kappan, kommer hastigt in från höger, följd af Göran Person.

GÖRAN

(*visar på sitt hus*).

Där, ifrån mina fönster, kan Eders Majestät se alltsammans.

ERIK

(*ser hastigt ditupp, stannar tveksamt*).

Ja, — men —

GÖRAN.

Vågar jag bedja Eders Majestät stiga in? åget sätter sig redan i rörelse.

ERIK.

Det kan alltså inte ändras längre?

GÖRAN.

Nej.

ERIK.

Vi borde allt ha betänkt oss ändå! Du går väl hastigt tillväga. Strängt taget ha vi inga bevis, endast misstankar.

GÖRAN.

Förrädare får man lof att ta på blotta misstankar.

ERIK.

Men man kan ta fel. Du är ej mer än människa du heller. Du borde hafva ovederläggliga bevis.

GÖRAN.

Ovederläggligt bevis är ensamt — det begångna förräderiet. — Skola vi då låta förräderiet triumfera först? Är det ej bättre att förekomma än förekommas?

ERIK.

Därtill hade vi haft tid nog, utan att gå så här förhastadt tillväga. Han är ju oförsiktig och lättsinnig, han hade nog förr eller senare uppenbarat sitt rätta sinnelag.

GÖRAN
(*energiskt*).

En förrädare uppenbarar *aldrig* sitt rätta sinnelag — innan det är för sent.

ERIK.

Åh — man kan gifva dem tillfällen —

GÖRAN.

Det är farligt att gifva farligt folk allt för många tillfällen.

ERIK

(*studsar och ser på honom*).

Du kan ha rätt! (*går ett par steg, stannar, vänder sig åter till honom*). Litar du också på knektarne? Tror du de göra med honom som befalldt är?

GÖRAN.

De ha fått löfte om dubbel sold för det.

ERIK.

Men de afguda honom — (*får plötsligt syn på Karin*).

GÖRAN.

En landsknekt afgudar endast sin sold —

ERIK

(*hör ej, står som förtrollad, och stirrar öfver till Karin, som såge han en uppenbarelse. Upprördt*)

Är det en ängel från himmelen eller djäfvulen själf, som iklädt sig så fager en skepnad för att bedåra mitt sinne?! — Och *nu* — hvarför just nu? —

GÖRAN.

— Värdigas Eders Majestät alltså stiga in? —

ERIK
(*allt ännu i tankar*).

Hvart?

GÖRAN.

In till mig.

ERIK
(*häftigt*).

Till helvetet vill du föra mig, — till döden! — Och här väntar mig lifvet självt, lifvet och saligheten! Hvar har jag varit så länge — har jag varit död — sken solen aldrig förr — eller lärde jag nu först se — (*stryker med handen öfver ögonen, fattar så hastigt tag i Görans arm, förvirrad*) — säg mig — hvar är jag —?

GÖRAN
(*skakar på hufvudet förvånad öfver hans plötsliga sinnesrörelse*).

Hvar?! — På torget!

ERIK.

På torget? (*skrattar till*). Skicka gudarne sina varor till torgs numera?! — Äro skogarnes stillhet och ängdernas doft och insjöns blå djup också fala för guld?! Godt så vilje vi köpa! (*drar fram en börs ur gördeln, tar ett steg fram emot Karin, men häjdar sig och stoppar in börsen igen*). Nej! Icke för guld! Den pärlan skall ha annan infattning! — Har hon ungdom, så har jag det med, — har hon skönhet, så har jag bruk för den, — har hon vår, så har jag sol för den våren, — sol som kan trolla fram underblommor ur hennes väntande herr-

lighet! (*visar Göran på henne*). Se sådan frid det är öfver henne — — det blir söndag, när man ser henne — — hon är blid som sommarnatten själf — — frisk som en daggdränkt vårmorgon — — retande som ett moget bär! — Gå, plocka det åt mig! —

(*En trumpetsignal på afstånd.*)

GÖRAN.

Låt oss gå in — de komma!

ERIK.

Hvilka?

GÖRAN.

Herr Nils och —

ERIK
(*otåligt*).

Herr Nils — herr Nils! Hvad kommer mig herr Nils vid! Jag ger honom så många som både flyger och far! Låt herr Nils gå *sin* väg och jag min. Släpp honom lös!

GÖRAN.

Han är allt i profossens händer.

ERIK
(*ännu häftigare*).

Så sänd profossen åt helvete med, där kan han behöfvas! (*Då Göran försöker en invändning, stampar Erik i marken och skriker till:*) Låt stegla den odågan säger jag! Han stör mig — han — — (*drar Göran till sig, skakar honom*). Har du inte ögon i hufvudet!! Har du inte blod i ådrorna?

Kan du gå förbi en nyss utslagen ros utan att njuta af dess doft och kyssa dess fägring — kan du? (*stöter honom ifrån sig*). Då duger du inte till trädgårdsmästare i min vingård.

(*Göran ser häpen ut*).

ERIK

(*fattar honom om handleden igen*).

Har du någonsin sett en människa af kött och blod? — Nej du, det har du inte, och inte jag heller, förrän nu! Men henne vill jag ha! (*pekar på henne*). Gå skaffa mig hennes namn. Hon skall bli min.

GÖRAN

(*går till henne*).

Ditt namn, fagra barn?

KARIN.

Lyster Eder köpa af mina bär?

GÖRAN.

Ditt namn vill jag veta.

KARIN.

Hvarför det? Ser I inte ändå att jag handlar med bär? Vill I ha af dem, och kan I betala, så tag för Eder. Det är allt, som behöfs.

GÖRAN.

Vet du inte hvem jag är?

KARIN.

För visso vet jag att I ären herr Göran Pederson, eftersom Edert hus står där, midt emot mina korgar. Men om I annars ej sen åt deras inne-

håll, så kunnen I gå mig förbi i dag med. Gån Eder väg. Jag har intet otaldt med Konglig Majestäts rättvisa, jag har inte stulit mina bär! Och inte min tid heller.

GÖRAN.

Det är inte fråga om det! Utan du skall säga mig ditt namn.

KARIN.

Låt mig få vara i fred —

(*Erik går förbi dem och ser på henne*).

KARIN

(*studsar*).

Hvem var det? Kännen I den riddersmannen?

GÖRAN

(*gäckande*).

Hvad kostar dina bär?

KARIN

(*ifrigt*).

Säg mig hans namn?

GÖRAN

(*som förut*).

Hvarför det? Har han stulit bär af dig?

KARIN

(*ond*).

Drifver han gäck med mig! (*tar upp ett äpple och kastar det efter honom*).

GÖRAN

(*viker undan*).

Aj! Du är ju farlig!

KARIN
(*otåligt*).

Så svara mig då!

GÖRAN.

Hans namn för ditt. Nåå? Hvad heter du nu?

KARIN.

Karin kalla de mig. Och så heter jag med. Och min far är korpral Måns vid kungens drabanter.

GÖRAN.

Vid kungens drabanter? Och *du* känner inte igen den här riddersmannen?

KARIN.

Nej hur skulle jag kunna göra det, när han är så rädd för att visa sitt ansikte!

GÖRAN.

Det är bra — det är som det skall vara —

ERIK
(*hastigt fram till henne*).

Sälj mig ett par rosor, sköna barn.

KARIN
(*förlägen*).

Jag har inga blommor, — bara frukt —

ERIK
(*galant*).

Din frukt ser nog också så frestande ut. Men mig lyster en blomma —

KARIN.

Om jag bara hade någon —

ERIK.

Hvad är det som blomstrar här då — (*klappar henne på kinden. Hon drar sig tillbaka, han varsnar därvid rosorna i hennes gördel*). Och här — (*rycker hastigt till sig dem. När han böjer sig faller kappan ned så att hon får se hans ansikte*).

KARIN
(*far upp*).

Kors bevare — kungen själf!

GÖRAN
(*emot henne*).

Tig! — Tyst!

ERIK.

Låt henne vara! (*för rosorna till sina läppar*). Vill du gifva mig dem?

KARIN
(*med sänkta blickar*).

Hvad mitt är, är ock min nådige herres.

ERIK.

Allt?

KARIN
(*ser blygt på honom*).

Allt hvad han vill taga af min ringhet.

ERIK.

Och om jag nu fordrade — ditt lif?

KARIN.

Jag är redo att offra lif och blod för min konung.

ERIK.

Vet du hvad det vill säga, att offra sitt lif för mig?

KARIN.

Att dö —

ERIK.

Nej — att lefva för mig.

KARIN

(*ser osäkert på honom, tar så sina korgar*).

Låt mig få gå, — nådige Herre. — Min fader väntar på mig —

ERIK.

Gå i frid. Men glöm ej ditt löfte. Och haf tack för dina rosor. (*Hon niger djupt och går ut till vänster i förgrunden.*)

ERIK

(*häftigt upprörd*).

Hon skall vara på slottet ännu i dag. Skaffa henne dit, under hvad förevändning du vill, hör du? Skaffa henne dit.

(*Trumpetfanfar, nu alldeles nära. En trumpetare och en skrifvare komma in från höger i bakgrunden och stanna där.*)

Trumpetaren blåser en fanfar.

SKRIFVAREN

(*läser upp ur ett pergament med vidhängande sigill sedan folket samlat sig omkring honom*).

"Vi Erik den fjortonde, med Guds nåde Sveriges, Götes, Wendes och dess tillbehörings konung,

göre vetterligt, att sedan vi hafve befunnit Herr Nils Svantesson Sture skyldig till förrädiska stämplingar och vanhederlig vandel emot oss hans rätter Herre och Konung, — sammaledes ock hans aflidne broder, Herr Sten Svantesson Sture, så bjude och befalle vi, hvar och en tro undersåte till noggsam efterrättelse, att dessa båda Herrar framgent äro att anse såsom Sveriges Rikes och Konglig Majestäts vetterlige förrädare, skälmar, och bösewichter. Det hvarjom och enom till efterrättelse lände. Gifvet i Svartsjö den 14:de Juni 1566. Ericus Rex." — (*Vinkar åt trumpetaren.*) Blås!

Trumpetaren blåser en fanfar. Båda gå vidare ut till vänster i förgrunden förbi Erik och Göran.

ERIK.

Har jag skrifvit under det?

(*Göran bugar sig, jakande*).

ERIK.

Tag dig i akt, Göran! Min underskrift friar dig ej från ansvar för innehållet! Men låt oss gå in till dig. Jag vill ej bli sedd! (*de gå in i Görans hus.*)

Skrål och skrän på afstånd, tutande i lurar och hurrarop, närmande sig allt mer och mer.

EN GAMMAL GUMMA

(*efter att ha hört på kungörelsen*).

Det kan väl aldrig vara allvarsamt menadt?

EN ANNAN.

Jo, det är det nog. Men det är Göran Pedersons verk. Inte kungens.

Oväsendet kommer närmare.

EN POJKE.

Se där — se där är han!

EN ANNAN.

Där kommer riddaren!

FLERE.

Hurrah, hurrah!

Alla skocka sig samman på högra sidan och skrika och svänga hattar och dukar och ropa hurrah. De vräkas undan af en rote knektar, hvilka tåga in, bilda gata öfver torget förbi Göran Persons hus och öfver till vänster i förgrunden. Så kommer processionen. Först en hop finnar i mekka, näfverkontar och knif vid sidan, blåsande i näfverlurar och horn. De ställa upp sig till vänster och trumpeta och väsnas. Så en hop gamla käringar, trasiga och smutsiga, och en mängd tiggarungar, alla hälsade med skrän och skrål af folket, så profossen, Peder Gadd, med ett stort slagsvärd öfver axeln, — så herr Nils Sture på en utsvulten åkarmärr, fasthållen vid armar och ben af fyra resliga landsknektar, — blodig i ansiktet, barhufvud och med sönderrifna kläder efter kampen med knektarne, som satte upp honom på hästryggen. Efter Stures häst kommer en hvit, ännu uslare skinkmärr, dragande en släpa med en vid toppen fastbunden gran släpande efter, för att sopa gatan efter riddaren. Därpå en afdelning knektar.

När Stures häst hunnit fram till Göran Persons hus, öppnar Göran ett fönster i bottenvåningen. Bakom honom, dold för mängden, skymtar kung Erik fram. Dörren till huset öppnas och Göran

Persons skrifvare, Jacob Teijst kommer ut på trappan med ett stort oskrifvet papper i ena handen och en halmkrans i den andra. Han ger ett tecken, — trumpetandet slutar, folkmassan tystnar.

JACOB TEIJST

(*stiger ned ifrån trappan*).

Nils Sture, din förrädare, här hafver du den ståtliga föräring du förtjänt uti marken, (*ger honom kransen. En af knektarne tar emot den och sätter den på hans hufvud*). Och här har du registret på de förläningar dig äro lofvade och tillsagde för slik seger.

NILS STURE

(*häftigt*).

Ett bastrep om din lögnaktiga hals tjänade dig bättre än denna föräring tjänar mig. Jag hafver fast annat förtjänt af Kunglig Majestät än slik neslig behandling. Men Kunglig Majestät är förd bakom ljuset af dig och den skurken Göran Pederson, det är hela saken. Och det är synd och skam, att slikt pack skall få fara fram sålunda med ärlige män. — Se hit, godt folk, så lönas nutilldags tapperhet mot fienden, i Sveriges land! Sådan lön får den som ljuter sitt blod på slagfältet och tjänar Kunglig Majestät troget och ärligt!

GÖRAN PERSON

(*kommer utrusande med ett draget svärd. Till Nils*).

Hvad, förtalar du Kunglig Majestät, din förrädare, så skall fanden ta dig med hull och hår! (*höjer svärdet, kommenderar knektarne*). Fäll spetsarne! Späcka den uslingen, som förtalar allas vår nådige Herre och Konung!

NILS STURE.

Halt! (*sliter lös sina händer från dem som hålla honom, rycker halmkransen från hufvudet och kastar den i ansiktet på Göran Person*). Se där, din hund! Det är för dig, ej för mig! Du själf förtalar din Herre och Konung om du säger att den gåfvan kommer från honom! Så långt går ej den trohet jag som ärlig svensk svurit konungen, till att behöfva tåla slik nesa af hans skriffvare och pergamentsbesmörjare!

Vet du ditt oförsynta prästeök inte hvem jag är? Vet du inte hvad namn jag bär? När hörde du någonsin det namnet hviskas samman med svek och förräderi?! När betydde det någonsin annat än tro och heder, och kamp på lif och död för Sveriges frihet och ära?

Förvisso — hade det ej så varit, så kunde min fader, herr Svante Sture lätt kunnat komma att sitta på Sveriges tron, då, när tillfälle bjöds honom af Lübeckarne. Men mer än all världslig ära och glans gällde honom den trohet han svurit sin kung! Och för det aktade och ärade honom gamle kung Gösta, så länge han lefde!

Men du, Göran Pederson, och de andre skurkar som hafva kungens öra, du vill försöka göra honom rädd för oss fast han intet har att frukta.

Det kunnen I alle, som här stån, vittna, att jag alltid tagit undan min herre och konung och försvarat honom emot enhvar, hvem det än vara må. Jag kräfver en hvar ärlig stridsman, som varit med i fält att bestyrka det! — Eller finnes här någon, som vet ett enda vanärande dåd af Nils Sture, så må han stiga fram, se mig i ansiktet

och säga mig besked! Säg mig du, Heinrich Sachsare *(pekar på en landsknecht)*, såg du mig någonsin vända ryggen åt fienden när det gällde?

HEINRICH.

Nein, bei Gott, — tet såg jag jak icke!

KVARTERMÄSTAREN

(häftigt).

Du schweigst. Ist es doch verboten, — *ferpjudet*, att fittne mit ten herrn Ritter!

HEINRICH.

Und att fittne *mot* ten herrn Ritter, ist das verboten?

KVARTERMÄSTAREN.

Nein!

HEINRICH.

So fittner jak denn *mot* ten Herrn Ritter, dat er wie ein ehrlicher Schwed gekämpft und gestritten hat, und ten Feind geschlagen und mit äre gepryglet! Und tet fittne vi alle, — du — und du — und du —

EN ANNAN KNEKT.

Ja han är en så tro och ärlig svensk som någon ann!

FLERE.

Ja, ja, släpp honom lös, — låt riddaren gå, — Herr Nils — herr Nils — lefve herr Nils!

HEINRICH

(ännu häftigare).

Und tet är bei Gott, eine Schand, — ein *skam*, att han så pehandles!

ALLA.

Ja, ja, han är en ärans man! Hurra för honom! Hurra för Nils Sture!

GÖRAN PERSON

(*rasande*).

Fallen I af från Konglig Majestät! Då skolen I få tusende djäflar i stället för den sold Eder är lofvad!

KNEKTARNE.

Den sold oss är lofvad för hederligt arbete, den ta vi nog ut! Men för det här skall du få en sold, som du ej väntat! — Stig ned herr Nils! Vi röra ej hand emot Eder längre!

NILS.

Halt! Det Eder befallt är i Konglig Majestäts namn, det skolen I ock göra! Fullföljen allt, ända till slut! Må Konglig Majestät *också därutinnan* se, att I ej låten förföra Eder till olydnad, ej heller blifvit därtill af mig förledde! (*till finnarne*) Tuta på edra triumflåtar! (*till käringarne*). Marsch framåt, tiggarpack! I han i dag så stor en ära att I blifven namnkunnige för det till alla tider, utan att folk ändå kommer att veta hvad ni heter! (*till profossen*) Rör på benen din halsafskärare! Tycker du, du skall tjäna Konglig Majestät bara med armarne? Tror du, du har lön för att stå här och gapa?! (*till knektarne som hålla fast honom*) Släpp mina ben, edra rackare! Tror Ni inte jag kan rida utan hjälp? Den här sprakfålen kastar nog inte af mig! (*slår till ett gällt hånskratt, sätter hälarne i sin gångares sidor och rider ut följd af*

knektarne och den skriande och skrålande folkmassan. Endast Göran Person och Jacob Teijst bli kvar.)

ERIK

(kommer långsamt ut ur huset. Stannar mörk på trappan).

Där gjorde du mig en slem tjänst Göran Pederson. Han har folket och knektarne med sig, — och det nu mer än någonsin.

GÖRAN.

För knektarne svarar jag, Eders Majestät.

ERIK

(*hånande*).

Ja, jag hörde det nyss, hur de lyda dig! (*allvarsamt*). Du går för våldsamt tillväga Göran, och det går inte. Du bringar mig i harnesk mot dem alla. — Herr Nils kommer att bära ett ständigt hat emot mig från denna stund, och det för din skull! Du har fört mig bakom ljuset med falska uppgifter. Riddaren är en ärlig man.

GÖRAN

(*vill svara*).

ERIK.

Han är en ärlig man, Göran. (*till Teijst*) Gå in och sätt ofördröjligen upp en kungörelse, att det skall kosta enhvar nacken, som vågar påstå något annat! (*Teijst bugar, går in i huset.*) Du skall göra det med herr Nils godt igen, Göran.

GÖRAN.

Kan jag godtgöra hans förräderi!

ERIK.

Förräderi — förräderi! Hvar har du bevisen! Hit med bevisen! Falskt vittnesbörd har du fört, — *du* är förrädaren, du och ingen annan! Och jag skall låta profossen taga hand om dig!

GÖRAN

(*vill svara*).

ERIK

(*ännu häftigare*).

Tig! Och gå din väg! Jag vill ej veta af dig, — du är ej längre i min tjänst! (*vänder ryggen till och vill gå*).

GÖRAN

(*efter*).

Eders Majestät —

ERIK

(*går*).

Du skall packa dig!

GÖRAN.

Som Eders Majestät befaller (*halfhögt*) Och — flickan?

ERIK

(*stannar, vänder sig om*).

Hvilken flicka? —

GÖRAN.

Henne, som vi — — *Karin* — —

ERIK.

Hvad är det med henne?

GÖRAN.

Eders Majestät befallde ju —

ERIK
(*barskt*).

Så gör som jag befallt! (*häftigt*) Vet du ej att du skall hörsamma mina befallningar! Akta dig Göran, ditt mått är rågadt! För du mig bakom ljuset *en gång till*, så kostar det din nacke! För den här gången, må nåd gå för rätt. (*räcker honom handen*).

Göran
(skyndar fram och kysser den).

Jacob Teijst
(kommer hastigt ut med ett skrifvet pergament och en penna. Räcker det förra åt konungen).

Samtidigt komma skrifvaren och trumpetaren in från vänster i bakgrunden.

ERIK
(*genomögnar dokumentet*).

Det är bra. (*tager pennan och undertecknar emot knäet*) Det skall läsas upp öfver allt!

(Trumpetaren blåser en fanfar)

Skrifvaren
(rullar upp sitt pergament, jämkar på glasögonen och vill läsa).

ERIK.
(ger Göran Person den nya kungörelsen).

Gif dem det strax! (*pekar på skrifvaren*).

GÖRAN

(tar emot det, går bort och slår det andra pergamentet ur skrifvarens hand, gifver honom det nya i stället).

Att läsas upp i alla gathörn!

ERIK.

Och nu, följ mig!

(Hastigt af till vänster följd af Göran. Jacob Teijst går in i huset.)

SKRIFVAREN.

(står och glor öfver brillorna efter dem båda).

Var det inte, — ja sannerligen var det inte Konglig Majestät själf! *(ögnar igenom pergamentet)* Det var eget — rakt stick i stäf emot det andra! Ja, det vete Herran, hvad man skall tro nu för tiden! *(till trumpetaren)* Vi få väl lof att läsa upp det då! — Fast det vete håken om någon hör — de sprungo ju alla med herr Nils!

(Man hör på afstånd skrän och skrål igen. Det tilltar, aftager och tystnar.)

Joo, packet har roligt i dag! — Blås trumpetare!

Trumpetaren blåser.

SKRIFVAREN

(ser sig om).

Ingen kommer?! *(argt)*. Blås en gång till trumpetare!

(Trumpetaren blåser.)

SKRIFVAREN

(ser sig om åt alla sidor. Torget är och förblir folktomt).

Ja, när det gäller att ta heder och ära af

folk, då kommer di nog rännande från alla väderstreck, och knuffas och trampas och djäflas och skrika hurra! Men skall en till att ge någon äran igen, så får en hålla skallgång efter det rackarpacket och leta efter åhörare med nål och tråd! (*suckar djupt*).

Vi få väl ta igenom det på Guds försyn då, så få husväggarne göra eko till det! (*jämkar brillorna tillrätta, harklar sig och läser upp för den öde gatan*).

"Vi, Erik den fjortonde, med Guds nåde Sveriges, Götes, Wendes och dess tillbehörings konung göre vetterligt, att sedan vi befunnit Herr Nils Svantesson Sture vara oskyldig till det, som onda och illistiga människor honom falskeligen pådiktat hafver, så bjude och befalle vi våra tro undersåter att hvar i sin stad, och eho det vara må, nogsamt beakta, att ej förakta bemälte Herr Nils, ej heller honom, för det som med honom skedt är, bebrejda, eller förhåna. Men skall en hvar, som om honom annat säger än det som redligt och sömmeligt är, med döden straffas och låta lifvet för profossens hand. Det hvarjom och enom till efterrättelse lände. Ericus." — (*ser sig om*) Ingen här?! — Inte en katt en gång? — (*ilsket*) Blås trumpetare! Spräng lungorna dina! Blås för kung och land! Det gäller Kunglig Majestäts rättvisa! (*slår på pergamentet*).

Trumpetaren
(blåser en smattrande fanfar).

Ridå.

Akt. I. 2.

Kung Eriks audiensrum på Stockholms slott. Göran Person, Svante Sture, Nils Sture, Sten Erikson Lejonhufvud, Nils Gyllenstjerna, Dionysius Beurreus och flere ädlingar stå samtalande i bakgrunden.

Hertig Johan står framför konungen och har just framfört ett anliggande.

ERIK

(*spefullt*).

Aj aj, herr hertig, I öfverrasken mig ju formligen! En katolsk furstinna viljen I förmäla Eder med?! En polsk prinsessa!? (*till herrarne i samma lätta ton*). Hvad sägen I om det, mina herrar, att Gustaf Vasas son ämnar bereda det papistiska oväsendet smygvägar hit igen?

(*Johan gör en förnärmad åtbörd, de andra se obehagligt berörda ut.*)

ERIK

(*som förut, och utan paus från föregående*).

Är det ej ett förträffligt infall af honom, att midt under brinnande krig vilja förmäla sig med dottern till min fiende, och sålunda tillnarra sig

förläningar af honom?! — En mängd fasta slott i Lifland, jo jag tackar! — Hertigen gör eröfringar! Utan ringaste blodsförlust gör han landvinningar och bringar mig segerbudskap som mina generaler allt ännu låta mig få vänta på, trots all manspillan! — Men vår gode broder har ju alltid varit så skämtsam! Åh, så skämtsam! Hur var det inte när han återvände från England! Han fann ju knappast ord nog för att skildra drottning Elisabets glödande längtan efter att blifva förenad med oss! Och så han prisade hennes skönhet och behag! — Ja — sånär hade vi blifvit förledde att i egen person resa ditöfver och utsätta oss för denna skönhet och detta behag, om ej vår faders död räddat oss därifrån, (*skämtsamt*) till stort men för vår trogne Nils Gyllenstjerna, som nu fick bjuda faran spetsen i vårt ställe. (*Till Nils Gyllenstjerna.*) Nåå — du kom ifrån det äfventyret med lifvet i alla fall?

NILS GYLLENSTJERNA

(*träder fram*).

Gud bevare Eders Majestät, i värre faror har jag varit! Hennes Majestät tog emot mig ytterst nådigt och täcktes gifva mig detta (*räcker Erik ett etui*) för Eders Majestäts räkning.

ERIK

(*öppnar etuiet*).

Hennes bild?!

NILS.

Ja.

ERIK

(*ser på den*).

Aj, aj! *Rödt* hår?

NILS GYLLENSTJERNA.

Ja, — som Eders Majestät befaller.

ERIK.

Och denna manliga näsa?! Och fräknar!

(*Gyllenstjerna bugar*).

ERIK.

Och när man betänker att hon är drottning, och målaren som gjorde det här, målare, — och desslikes vet hur den stora äran att få afbilda denna majestätiska näsa, gjorde honom mjuk i rygg och samvete, så kan man tänka sig hur hon ser ut (*ger hertig Johan medaljongen*). Se här, herr hertig, så har hon förändrat sig sedan i november!

(*Johan tager emot bilden, ser på den och ger den tigande vidare åt Nils Gyllenstjerna.*)

ERIK

(*till Nils Gyllenstjerna*).

Och nu, låt oss höra, hvad svar Anna Boleyns dotter gaf dig för vår räkning!

NILS GYLLENSTJERNA.

"Säg din herre", sade hon, "att jag aktar och ärar hans anbud, så, som jag städse hört hans fina vett, hans stora bildning och manliga skönhet prisas!"

ERIK.

Hoppa öfver sötsakerna! Speglar ha vi själfva! Vi behöfva icke hennes!

NILS GYLLENSTJERNA.

"Men", sade hon, "här, på denna sidan Nordsjön står min säng och mitt säte, och på den andra kung Eriks. Och hvad Gud har åtskiljt kunna människor ej förena! De plikter mot land och folk oss blifvit pålagda, hvar på sitt håll, kan ingendera öfvergifva för att komma och vara den andra underdånig. Säg, huru skola vi då samman komma? Säg det, och jag svarar ja till din herres anbud. Men det är ej möjligt. Och därför har jag aflagt ett löfte att aldrig taga mig en man. Med min kungliga plikt är jag förmäld och *den* blifver jag trogen så länge jag lefver!" (*bugar sig*).

ERIK.

(*som med stigande, men något konstlad munterhet hört på, nickar nådigt och spefullt bifallande*).

Vackert sagt, i sanning vackert sagt! Men löftet att aldrig taga en man innefattar ej löftet att taga *ingen*. Blott hon ej tager *en*, så kan hon taga så många hon vill trots det löftet! Ja hon kan taga för sig allt hvad af mankön är i England! (*skrattar*). Vore jag kansler för hennes majestäts dygd, jag toge afsked hellre än jag kontrasignerade *det* kyskhetslöftet! Stackars Leicester!

(*Alla skratta.*)

ERIK.

Men det kan kvitta oss lika! Vi vilja ej försvåra det för honom! Vi tänka ej sätta hennes

ståndaktighet på prof. Sedan vi nu fått veta hennes *rätta* (*ger hertigen en hvass blick*) sinnelag, så lyster oss ej längre att plocka Englands kungliga ros. Du skall återvända och gifva det besked att vi afstå, och att vi ej längre vilja mottaga hennes hand!

(*Hertigen hånler. Nils Gyllenstjerna bugar sig, och drager sig tillbaka till de andra.*)

ERIK.

Dionysius Beurreus!

(*Dionysius Beurreus går fram och bugar sig.*)

ERIK.

Ditt ansikte förrådde mig längst att också du bringar mig budskap som vill komma att glädja hertigen, och hans goda vänner här! Gläd dem alltså. Berätta högt hur du utförde ditt uppdrag och hvad svar Maria Stuart gaf. Ville hon utbyta Skottlands oroliga tron emot Sveriges? — Såg du henne — talade du vid henne själf?

DIONYSIUS BEURREUS.

Ja. Hennes Majestät mottog mig klädd i sorgdräkt efter —

ERIK

(*afbryter barskt*).

Efter *hvem* kan vara oss likgiltigt! Hon har ju alltid någon, som hon har anledning att bära

sorgdräkt efter! Men vi vilja ej gifva henne yttermera anledning, — bevare oss den Högste från att föröka hennes sorg!

DIONYSIUS BEURREUS.

Hon mottog mig alltså, klädd i sorgdräkt —

ERIK
(*som förut*).

Till saken, till saken, säger jag! Hur hon var klädd är oss likgiltigt! Att hon ej mottog dig klädd i sin moder Evas dräkt taga vi för gifvet! Sände jag dig till henne för att förirra dig i hennes kläder?! — Kan du ej berätta mig en kvinnas ja eller nej utan att göra det på kvinnomanér? Eller blef din visdom lam af att jag störde den heliga ordningen i ditt abrakadabra?! (*tar honom lekfullt i skägget*). Har du blifvit barn på nytt, gamle? Kan du inte tala ur skägget? Skall jag lära dig stafva, dig, som jag själf lärt mitt abc af? Nåväl två ord — — *två ord* ger jag dig att säga mig hennes svar med —

DIONYSIUS BEURREUS
(*bugar sig, lugnt*).

Tre — Eders Majestät.

ERIK.

Tre alltså! Men gud nåde dig om det blir fler! Trefaldig enfald är mig redan för mycket! Hvad sade hon alltså?

DIONYSIUS BEURREUS

(*ler, rycker på axlarne, härmar hennes beklagande gest och parodierar hennes franska brytning*).

"Tala vid mamàn"!

ERIK

(*härmande*).

Och "mamàn" var i Paris! Må hon blifva där. Till svärmödrar fria vi ej! Vi viljom alltså låta änkan Stuart blifva där hon är och sända äfven henne den korg henne tillkommer! — Men nog nu om dessa ting. Också af glädje kan människan taga skada och vi viljom ej skada vår broder hertigen! Han kunde till slut komma på den tanken, att försynen beslutat det vi skola dö ogifta och utan bröstarfvingar, på det kronan måtte komma att öfvergå till honom! Och det är en farlig tanke — (*med hot*) och mången gång skadlig *till lifvet!*

JOHAN

(*ifrigt*).

Förbjude Gud att vi skulle —

ERIK

(*afbryter, häftigt*).

Gudi det gudi tillhörer och kejsaren det kejsarenom tillhörer! Låt du Gud vara i fred, Johan! Det är ej fråga om honom här, utan om mig! Gud kan väl ställa så, att I vinnen makten efter mig, men mig tillkommer det, att, så länge jag

är konung ordna arfsföljden efter Eder, för det fallet!

Mitt kungliga bifall till Eder trolofning med Katarina Jagellonica gifve Vi Eder alltså ej. I skolen häfva den förlofningen och se Eder om på annat håll, så är vår kungliga befallning! — I skolen återgifva konungen i Polen de slott han gifvit Eder i förläning och oförtöfvadt begifva Eder hem till Edert hertigdöme i Finland! — Gudi befallt! (*vänder honom ryggen*).

(*Johan som med synbar ovilja hört på, går utan afskedshälsning.*)

ERIK

(*vinkar Göran*).

Ledsaga hertigen ut! (*hviskande*) Passa noga på hvad han säger.

(*Göran Person bugar och går hastigt efter Johan.*)

ERIK.

Nils Sture!

(*Nils Sture, svartklädd, träder fram.*)

ERIK.

Jag har låtit kalla dig för att gifva dig ett förtroendeuppdrag —

NILS

(*ryggar tillbaka. Förvånad*).

Mig?!

ERIK
(*utan att beakta hans förvåning*).

Ett förtroendeuppdrag, som tillika är en hedersbevisning. Du skall draga till Lothringen och föra underhandlingarne om mitt gifte med prinsessan Renata, till ett lyckligt slut.

NILS
(*ryggar tillbaka*).

Ett så ärofullt uppdrag åt mig, hvars sköld blifvit fläckad och hvars ära blifvit trampad i smutsen? !

ERIK.

Din sköld är blank och ren som den ädlaste riddersmans. — Du vet att jag vid lifsstraff förbjudit en hvar att tänka och tala annorlunda, och att detta blifvit utropadt på gator och torg. Din konung hade blifvit förd bakom ljuset af otrogna och lögnaktiga tjänare — din konung söker nu godtgöra och visa dig förtroende så godt han kan. Hvad vill du mer?

NILS.

Att den nesa jag oförskylldt lidit icke hade öfvergått mig — —

ERIK
(*biter sig i läppen. Vänder sig så till honom*).

Hvad i mänsklig makt står för att göra gjordt ogjordt har jag låtit ske. Kan du ej glömma?

NILS.

Också jag har gjort hvad i mänsklig makt står — men — också jag är ej mer än människa. Den skam jag lidit har vållat mig en pina så svår, att ingen bot därför finnes — förrän döden gör ett slut.

ERIK

(rycker till).

Döden! — *(ser hastigt bort)*.

NILS.

Men hvarför tala om mig?! Eders Majestät har viktigare ting att tänka på än mina bekymmer, låt mig få ha dem för mig. Och föröka ej bördan genom att pålägga mig hedersbevisningar, som jag ej vet om jag förtjänar.

ERIK.

Så vilje vi göra hvad i vår makt står för att lätta den bördan för dig. Ditt uppdrag är ej längre att anse som en hedersbevisning utan såsom en pröfning.

NILS.

En pröfning undandrager jag mig aldrig!

ERIK.

Så är rätt. Gör alltså ditt bästa för att återvinna mitt förtroende. Du erfor i går på huru

lösa fötter det står. Och ditt beteende i dag är ej egnadt att stärka det. Du bär hat till mig.

NILS.

Ej hat, men ej heller kärlek. Jag endast är hvad jag ständigt var: Eders Majestäts trogne undersåte.

ERIK.

Hur skall jag kunna tro på trohet som yttrar sig så kärlekslöst?

NILS
(*rätar på sig*).

Tro på mina handlingar, och på mitt riddersmannaord! Och gäller det ej längre så har ju Eders Majestät den borgen jag blifvit nödder att ställa för mig af desse här närvarande ädle och trovärdige svenske herrar. För min trohet är alltså sörjt!

ERIK
(*vänder sig bort, stryker med handen öfver ögonen. Så med ett egendomligt leende*).

Du har talat öppet med mig, Nils Sture, jag vill löna dig med samma mynt! Det är något som jag alltid haft emot dig, något som jag ej *kan* lida hos dig, och det blir mig allt mera motbjudande hvar gång jag ser dig —

NILS.

Så vill jag göra allt för att —

ERIK.

Nej, nej — du kan intet göra; det är ett lyte — ett obotligt fel — (*ser stickande på honom*). Du har alltför ljust hår min vän! (*tar en af riddarens långa lockar emellan fingrarne*). Guld — rena guldet. Och guld vill till guld, gyllne lockar vill ha gyllene smycken! (*lurande*). Skulle vi två täfla om hvem naturen gifvit det vackraste guld om hjässan, så finge väl du kronan.

(*Nils Sture förstår nu först naturen af Eriks misstankar, och rycker häftigt till.*)

ERIK

(*med tonvikt på hvarje ord*).

Men nu skola vi ej täfla eftersom kronan redan är mig gifven! Vakta därför dina tankar att de ej bringa ditt guldgula hår i alltför nära gemenskap med den gyllene metallen, såvida ditt hufvud är dig kärt! (*gör ett ögonblicks paus därpå hastigt*). Säg mig — kan du läsa i stjärnorna?

NILS.

Nej.

ERIK.

Det är skada. Det är en ädel konst. Lycklig den som har stjärnornas vänskap! Han får veta mycket som annars blefve honom förborgadt. Har du aldrig sökt forska i framtiden?

NILS.

Jag lät en gång en finngumma se mig i handen.

ERIK.

Hvad spådde hon dig?

NILS.

Att jag skulle dö en "kunglig" död.

ERIK
(*häftigt*).

Kunglig?! (*häjdar sig. Med ett menande leende*). Och det gaf dig tankar — icke sant, det gaf dig tankar? ! (*fattar hastigt tag i hans hand, ser i den, skakar på hufvudet*). Med dig förmår min konst intet — (*släpper handen, griper sig hastigt för ögonen*). Blod — blod är allt hvad jag ser! (*häftigt*) Res, res fort härifrån! (*beherskar sig mödosamt, tvingar sig in på andra tankar — låter orden i det följande hetsa hvarandra för att hindra de onda tankarne att komma upp)* — jag menar — res till Lothringen — hos Göran Person finner du skriftligt på allt hvad som rör underhandlingarne. Men det är inte allt Hufvudsaken är att du väl benyttar ögon och öron, och nogsamt inberättar till mig allt hvad du sett och hört.

NILS STURE
(studsar tillbaka och ser förvånad och förnärmad ut).

ERIK.

Var lugn. Jag fordrar intet, som ej vore för-

enligt med ridderlig heder och ära. Men du förstår väl att jag får lof att veta om det är fågel eller fisk som jag skall kedja mitt öde vid! Det kunde ju hända att hon är ful eller behäftad med andra brister! Du skall alltså gifva mig att veta om hon är däjelig och frisk, — om hon är fyllig och välvuxen eller mager och spinkig; — desslikes om hon sminkar sig, som de pläga där i landet. Ty det otyget kan jag inte tåla, det behöfs inte för den som är ung. Rodnad skall kyssas fram inte målas, det är hela konsten. Men pocker skall kyssa gamla färgburkar. — Och om min drottnings hjässa älskar jag det guld som jag hatar hos mina tjänare! Hon *behöfver* inte precis vara blond, och är hon mörklagd, så kan ju ingen människa rå för det! Men goda seder skall hon ha, — lifvad och lustig skall hon vara, inte lätt till sinnet, men heller ingen bönesyster! — Tag noga reda på allt detta; — var mitt öga, mitt öra och mitt förstånd, innan du blir min ambassadör och inlåter dig på underhandlingar —

GÖRAN PERSON

(*hastigt in och fram till kungen*).

NILS STURE

(*drager sig tillbaka till de andra*).

ERIK.

Nåå?

GÖRAN.

Hertigen var vred. "Följer du mig för att

bespeja mig", sade han, "så säg din herre, att jag ej far hem till Finland, utan raka vägen till mitt bröllop i Polen! Och mina slott behåller jag!"

ERIK

(*gnuggar händerna*).

Det är bra, — må han visa sitt rätta sinnelag, må han vara olydig; så mycket lättare kunna vi sedan göra honom oskadlig. Vi vilje bereda honom ett välkomstöl när har kommer från det bröllopet, *(larm, skrik, skrål och skratt ute på gatan)* — du skall fängsla honom och hans sköna fru, och (*larmet tilltar*) Hvad är det? Hvad står på?

GÖRAN PERSON.

Din amiral, Jacob Bagge, håller sitt intåg med de fångne danskarne —

ERIK.

Fort visa de danska sändebuden det — det kommer att göra dem mjuka i ryggen! (*visar åt försalen*). De vänta därute.

Göran

(*bugar, går raskt mot dörren*).

ERIK

(*ropar efter honom*).

Och tag Baggen med dig in!

(Dörren slås upp och de båda danska sände-

buden tränga sig förbi Göran in igenom dörren och störta fram till konungen flämtande och upprörda.)

ERIK
(ser gäckande på dem).

Aha!

FÖRSTA SÄNDEBUDET
(*andtruten*).

Ers Majestät —

ANDRA SÄNDEBUDET
(*tar ordet ur munnen på honom*).

Det går inte an —

FÖRSTA SÄNDEBUDET.

Vi protestera —

ANDRA SÄNDEBUDET.

Vi protestera på det bestämdaste! — En sådan nesa —

FÖRSTA SÄNDEBUDET.

I ett sådant upptåg — Danmarks rikes amiral! — Till spott och spe för allt folket!

ANDRA SÄNDEBUDET.

Det är en skymf mot vår konungs majestät! — Han är dock vår konungs officer och Danmarks rikes amiral —

ERIK.

Sedan Danmarks rike slog sig på sjöröfveri, så är han rätt och slätt en sjöröfvare och intet vidare. Han har midt i djupaste fred öfverfallit vår flotta! Lefva vi då i krig med Danmarks konung utan att veta det!? Stån ej I, hans sändebud, här hos mig för att befästa den fred som råder — eller lyder Edert uppdrag att förklara mig krig?

FÖRSTA SÄNDEBUDET.

För att befästa freden och vänskapen sände oss vår konung —

ERIK.

Fred, ja! Kallar han det *fred* att lömskt låta öfverfalla den flotta vi sändt till Tyskland för att hemföra vår drottning? Kallar han det vänskap att med våld kvarhålla våra sändebud till Hessen, sedan han lofvat dem fri lejd genom sitt land? Men han skall få den *"vänskapen"* gengäldad, och det skall bli på lif och död! Jag skall låta lägga hans rike så öde, att man ej på långliga tider skall kunna höra hanen gala inom hans landamären. Säg honom det ifrån mig.

FÖRSTA SÄNDEBUDET.

För krigslyckan råder Gud.

ERIK.

Ja och därför låter han fanden ta alla stråtröfvare och väglagrare! (*då de vilja tala*). Ej ett

ord vidare. I återvänden till kung Fredrik och sägen honom, att jag bjuder och befaller honom på stället lössläppa mina män, och dessutom för sista gången upprepar mitt förbud mot, att han i sin vapensköld för mitt lands vapen — de tre kronorna!

FÖRSTA SÄNDEBUDET.

De tre kronorna äro hans —

ERIK

(*häftigt*).

De tre kronorna hvarken äro eller någonsin bli hans. Inte *en* af dem — inte ens den han nu bär, ty den har han med orätt! En inkräktare — en tronröfvare är han! — Nils Sture!

(*Nils Sture träder fram och bugar sig.*)

ERIK

(*högt*).

Du inskeppar dig alltså ännu i dag och begifver dig till Lothringen. Säg, att jag utan vidare går in på de villkor kejsar Ferdinand uppställt för prinsessan Renatas hand, — säg att jag skall göra henne till min gemål och till drottning, ej blott öfver Sverige, utan ock öfver Danmark och Norge, hennes arfländer, hvilka med rätt tillkomma henne som dotterdotter till salig kung Kristian den andre och med orätt undanhålles henne af honom som ännu djärfves kalla sig Danmarks kung. Säg det från mig och bringa mig så hennes slutliga jaord.

Och så skall väl Sveriges land ej längre behöfva vänta på sin drottning. (*Till Bagge*) Och du skall segla efter henne med, Jacob Bagge, och den gången skall du ej återkomma tomhändt! — Ja, ja — jag gör dig inga förebråelser — — det segerbudskap du medförde var mig kärare än alla hessiska prinsessor — — ty det gaf mig hämd —

JACOB BAGGE.

Dubbel hämd, Eders Majestät, ty konungen af Danmark ej blott lät öfverfalla vår flotta, utan han är ock saker till att den hessiska prinsessan ej var emot oss i Rostock som aftalt var. Hvarken hon eller någon annan funno vi där, blott en sändningeman från hennes fader, kurfursten, med muntligt bud att vi kunde segla vidare, och att Rostock ej var den rätta hamnen, där vi skulle hämta den engelska drottningen.

ERIK

(*förvånad*).

Den *engelska* drottningen?!

JACOB BAGGE.

Ja, så löd det besked han gaf. Och dessutom, att om Eders Majestät friade endast på skrymteri, så vore prinsessan Kristina för god att inlåta sig på slikt! Och så gaf han mig det här (*räcker konungen ett bref*).

ERIK

(*rycker det till sig, viker upp det*).

Mitt eget bref — till engelska drottningen?!

— Hur har kurfursten af Hessen kunnat få tag i det?

JACOB BAGGE.

Kungen af Danmark har uppsnappat Eders Majestäts budbärare till England — och sände de för drottningen af England bestämda brefven till Hessen —

ERIK.

Kungen af Danmark — — ja att *han* är min fiende och spelar mig alla streck han kan, det kan jag förstå. Men hur har *han* kunnat få tag i min budbärare till England?! — Hur har han fått veta om, hvad som var den djupaste hemlighet? (*ser misstroget än på den ena än på den andre af de närvarande*). Här, bland mina närmaste, skall jag alltså söka de fiender, som motarbeta och bekämpa mig med list och bedrägeri! (*skriker*). *I*ären det som gifvit kung Fredrik att veta mina planer! — Ty I alle, från och med min broder Johan, ha städse motarbetat mina giftermålsplaner och sökt göra mig till ett åtlöje för hela världen! (*De närvarande göra förvånade och protesterande åtbörder.*) Tig, jag vill ej höra Eder! Det kan en blind se hur saken förhåller sig! Eller vill Ni försöka att inbilla mig att de annars skulle vägra att tillhöra mig, en konung!? Är jag då puckelryggig eller lam eller blind?! Är jag orkeslös och ålderdomssvag?! Är jag kanske inte en ung man, så god som en ann? Fråga Edra hustrur och döttrar —

fråga dem bara om de ha lust till mig, så skall ni få höra på svar! *Alla* sade de ja, alla utan undantag! — Ha, ha! — Det är nog också dit Eder håg står! I sågen det nog så gärna att jag toge mig en drottning bland Edra kvinnor! (*stampar i golfvet, knyter näfven åt dem*). Men jag skall veta att straffa enhvar som vågar blanda sig i mina angelägenheter. Profossen skall få ta hand om Eder allesamman! Och *det* skall bli följden af Eder inblandning.

SVANTE STURE.

Vare det långt ifrån oss att på något som helst sätt söka inverka på Eders Majestäts beslut. Men, är det så att Eders Majestät själf *vill* äkta en svenska, så finnes ju här i landet ätter, som fostrat både konungar och riksföreståndare.

ERIK.

Ja. Och därför blifver det väl ock vår närmaste omsorg att se till, att de inte fostra några fler. Ty I drifven det väl långt! — I viljen ej inverka på mina beslut, säger du?! Ja finge man alltid tro Edra ord! — Men bakom Edra ord lura sinnen fulla af falskhet, och därför bekymrar jag mig ej om hvad du än säger. Ty jag vet, att Edert första bekymmer, när I kommen härifrån, är att också lägga råd emot min förening med prinsessan Renata. (*häftigt*), I viljen ej hafva en drottning af furstligt blod, godt — så skolen I få böja Edra stolta nackar för den första bästa utifrån gatan; — den första bästa, som blott faller mig på

läppen, skall jag ta, och det skall blifva följden af Edra stämplingar!

SVANTE STURE.

Intet hindrar heller att Eders Majestät gör en svensk kvinna till drottning här i landet. Hvarken riksens råd, eller vi Herrar, eller ständerna ha något att erinra däremot — — *blott hon är af adlig börd* —

ERIK
(*utom sig af vrede*).

Du ställer mig betingelser?! Du vågar!? Ut! Gå dina färde! Lämna mig alla! Fort! Jag vill ej höra ett ord längre! (*stampar i golfvet*). Packa Eder bort — eljest drifven I mig till — hvad både I och jag komma att ångra! (*Alla gå skyndsamt endast Göran Person blir kvar.*)

ERIK.

Hvad gör du här? Hvarför går du inte? Packa dig!

(*Göran Person bugar sig. Går till dörren till vänster, öppnar den, släpper in Karin Månsdotter, bugar sig för henne och går ut.*)

ERIK
(*studsar, när han får se henne*).

Hon?! — — Hon kommer mig väl till pass!

Jag är just vid lynne att begå hvilka streck som helst — (*till Karin, som stannat innanför dörren med sänkta blickar*). Var inte rädd — kom närmare!

(*Karin närmar sig några steg, ser förläget på honom, ser så ned igen.*)

ERIK

(*går till henne*).

Hvarför vill du ej se på mig? (*tar henne under hakan*). Se upp! — (*lägger så, hastigt uppflammande, armen om hennes lif, drar henne till sig och kysser henne passioneradt*).

KARIN

(*vaknar till besinning — sliter sig lös, rätar sig upp och ser på honom med af vrede flammande ögon*).

Hvad vågen I!! För hvad hållen I mig?!

ERIK

(*plötsligt uppsluppen*).

Utmärkt! Förträffligt! Som en valkyria, så stolt! (*skrattar högljudt. Gäckande, i det han fattar hennes hand*). Se så, — början var bra — nu fortsätta vi — (*tar henne hastigt om lifvet igen och försöker kyssa henne*).

KARIN

(*slår honom, utan att betänka sig, en sjungande örfil*).

Vill han låta mig vara i fred! — Hur kan han våga göra med en hederlig kvinna så?!

ERIK
(*något skamsen*).

Nå, nå, — vet du inte hvem jag är?

KARIN.

Det frågar jag inte efter!

ERIK.

Vet du inte att du står inför din konung?

KARIN.

Så trodde jag, men jag fick veta annat. En kung som bär sig så åt, är ingen kung!

ERIK.

Du är djärf, flicka. — Vet du inte att jag kan låta döda dig — om jag vill?

KARIN.

Gör det. Men låt mig dö med den äran.

ERIK.

Äran kan jag ock taga från dig — om mig så lyster.

KARIN
(*häftigt*).

Det kan ingen! Om han så vore herskare

öfver hela världen, *här* (*slår sig med båda händerna för bröstet*) — här hör all kunglig makt upp! Härinne råder ingen annan än jag, och med våld kommer ingen dit så länge jag kan andas. — Slit min syndiga kropp i stycken, släpa den i smutsen om han vill, men han skall inte få ett stycke så stort som *så*, som godvilligt tål våld, mera än jag gör det hel och hållen!

ERIK

(*halft skamsen, halft förargad*).

Hvad vill du så här? Hvarför tror du då jag låtit dig komma hit?

KARIN.

Hvarför — det är inte svårt att förstå. Det var inte första gången jag var nödder att ta till försvaret! (*skakar händerna hotande*). Men *här* skall det vara sista gången. Och nu skall jag be att få gå min väg. (*niger djupt, går emot dörren*).

ERIK.

Hvart tänker du gå?

KARIN.

Hem till min far.

ERIK.

Hvarför det?

KARIN.

Skulle jag kanske bli kvar här?! Nej. Det är visst en stor ära för en gemen korpralsdotter att ha fått bli tärna hos en kunglig prinsessa och syster till kungen själf, — men —

ERIK.

Men?

KARIN.

Men — när Hennes Kongliga Nåde ej ser det med blida ögon att I utnämnt mig till det, utan skäller mig för kungens frilla och allt möjligt, så vill jag inte ha den kungliga nåden längre. Utan ber om orlof att få gå hem igen. Och det var därför jag kom hit. Men alls inte för att bli — hvad Hennes Kungliga Nåde sade att jag var. Tro inte att jag ger mig åt någon som inte vill ha mig med den äran! — Nej då — inte om han också vore den jag korat till min hjärtans kär.

ERIK.

Du är galen, du vet inte hvad du säger! Skall jag gifta mig med dig kanske! Tror du kungen kan gifta sig med första bästa ifrån gatan?

KARIN.

Nej — inte med första bästa. Och inte tror jag så heller, fastän hvar man vet att Ers Majestät friar till hela världen och inte själf vet hvem han

vill ha. Men så mycket vet jag, att mig vill han *inte* ha, — mig vill han bara roa sig med, och så kasta bort mig. Och det håller jag mig för god till!

ERIK
(*närmar sig henne*).

Du skall ej vara vred längre utan vara vän med mig. Det gör mig ondt att jag sårat dig. Men jag var bragt ur jämnvikten af en massa förtretligheter! Se här min hand — med våld vill kung Erik intet ernå af dig. Men med godo allt. Se så, gif hit handen bara! (*tar hennes hand*). Och nu se på mig — ah, se så, inga omständigheter, — så anskrämmeligt ful är jag väl ej ändå. — Så där ja! (*leende*). Och nu, säg mig, — hörde du någon präst läsa öfver oss nu?

(*Karin ser undrande på honom.*)

ERIK.

Nej. Men ändå blef det frid öfver oss begge och solsken och vårluft härinne, när du lade din hand i min. Låt den du ligga där. Där är dess plats, och sedan den intog den platsen äro vi ett — tills du tar bort den igen, — det vill säga, så länge din goda vilja räcker. Ty det är allt som behöfs för att två skall bli ett, — god vilja på ömse sidor.

KARIN.

Har I den goda viljan då?

ERIK.

Tog jag ej själf den hand, som nyss slog mig? Känner du ej lifvets värme strömma öfver i din hand från min, — har den ännu ej förmått tina upp isen, — smälta ditt motstånd och bränna sig väg till ditt hjärta? — Hvad ser du då i mina ögon, — ser du hat, eller —

(*Karin slår ned ögonen förlägen och röd.*)

ERIK.

Nu känner jag igen dig, nu är du samma skogsblomma, som tjuste mig därute på torget, och som det lyste mig att plocka och fästa vid mitt hjärta. Men nyss, när du slog, var du endast en simpel kvinna ur folket.

KARIN.

Förakten I då kvinnan ur folket?

ERIK.

Nej. Men jag älskar endast hvad som tjusar mig. Och mig tjusar blott den nakna mänskligheten afklädd de högbornes högfärd, — afklädd de simples simpelhet. Jag älskar den medfödda adel, som ej följer med börd eller stånd utan är såsom skogsblomman, som slår rot hvar den behagar, och blommar, där den slagit rot och funnit skydd och sol. Och doften af den slog emot mig när jag såg dig — (*tar fram en rosenbukett ur*

barmen). Se här dina blommor. De äro vissna nu. Men i den här buketten satt en ros till, — och den rosen är ännu lika frisk — och den rosen är du. Skänk mig den —

KARIN.

Och när den vissnar?

ERIK.

Se — kastade jag väl bort de här? — Har jag dem ej kvar ännu?

KARIN.

Gif mig dem.

ERIK.

Gif mig deras syster, så får du dem på det viset. Och mig med.

KARIN
(*oroligt*).

Herre — låt mig få gå —

ERIK.

Hvarför gå?

KARIN.

Jag är rädd. När I talen på det viset, så

blir jag rädd för mig själf — rädd för att inte kunna förvara, hvad jag inte har rätt att ge Eder —

ERIK.

Ej rätt?! — Har du en hjärtans kär?

KARIN.

Inte så menade jag. Men I viljen taga af mig hvad jag fått som gåfva af den Högste, och som jag må förvara och skydda mot världens ondska. Och det har jag ej rätt att gifva förrän —

ERIK.

Förrän?

KARIN.

Förrän jag får, hvad som är lika mycket värdt i stället.

ERIK.

Säg ut, hvad vill du ha? (*Föraktligt.*) Pengar, smycken, gods och guld, ädla stenar — palatser — guldsmidda tjänare! Ha, ha, ha! Du vore ej den första jag köpte, — fram med dina önskningar bara, — mät upp dina känslor, fram med priset, — kungen väntar, kungen skall betala — *betala!* (*Ond.*) Att tänka sig att man har makt och herrlighet och kan köpa sig allt, — *allt,* utom det man vill ha till skänks! — Är jag inte en människa som du? Tror du inte jag också känner,

när det svider i hjärtat, tror du inte bitterhet är gift för mig som för dig, tror du inte jag kan hungra efter vänskap, sucka efter medkänsla — och längta efter kärlek? (*Bittert.*) Och tror du jag får det? Nej. Inte en, som förstår mig, kommer till mig och delar mina sorger och lidanden, — inte en, som af sig själf drifves till mitt bröst för att flyga bort med dess längtan, rasa ut med dess stormar och lägga sig till ro med dem, — inte en melodi, som själf smyger till mitt öra, — inte en blomma som doftar för mig! Den lifvets fullhet som blommar för andra den är ej till för mig. Jag får nöja mig med vrångbilder, som man köper och säljer — och vara ensam — — och bli galen (*vänder sig bort, nära att brista i gråt*).

KARIN

(*går rörd fram och lägger sakta sin hand på hans arm*).

Herre —

(*Erik gör en rörelse för att draga undan sin arm.*)

KARIN

(*håller fast den*).

Herre — gif mig din sorg.

(*Erik rycker till, ser på henne.*)

KARIN.

Gif mig, hvad som pinar och kväljer ditt sinne, — gif mig dina bekymmer och din oro, att jag

må förvandla dem till frid. Se — *den* gåfvan var det som den Högste gaf mig och som jag må förvara och skydda emot världens ondska, — och den ger jag dig så gärna, om du håller mig för värd att få ge dig den. Gör du det, hvad är så resten, hvad är min syndiga kropp, — tag den gärna med på köpet. Jag offrar gärna allt blott jag får ge det af fullt hjärta, och om det tas emot *så*, som det är gifvet.

ERIK
(*tar hennes hand*).

Hur var det du svarade mig då när jag bad dig om de rosorna?

KARIN.

Det kommer jag inte mera ihåg.

ERIK.

"Hvad mitt är, är ock min nådige Herres", — så sade du. Är det inte så?

KARIN
(*ser förlägen bort*).

Jo.

ERIK.

Och det syntes mig väl mycket svaradt — *då* — därför att jag förstod det på ett annat sätt. Och jag frågade som jag frågar nu: — "Allt?"

KARIN
(*ödmjukt*).

"Allt — hvad I vill taga af min ringhet", (*böjer hufvudet*).

ERIK
(*drar henne hastigt till sig*).

Så tager jag — (*kysser henne*). Och nu säger du väl inte nej mera?

KARIN.

Nej! (*slingrar häftigt sina armar om hans hals*).

ERIK.

Du skalk! (*kysser henne på pannan*). Och nu, du lilla skogsfogel, haf tack för du kom flygande och tog bo i mitt hjärta, — jag skall nog akta ditt bo, — du skall ha det varmt och godt därinne. Men håll det rent från onda tankar, — släpp ingen djäfvul ditin, — håll det väl stängdt, och bo där ensam, och länge, — så länge tills det brister! Och flyg inte därifrån — hör du, gör det ej.

KARIN.

Aldrig. (*kysser hans hand*). Och nu — låt mig nu få gå.

ERIK.

Hem till din far?

KARIN

(*skakar på hufvudet*).

Nej, till mina sysslor.

ERIK.

Trots alla onda ord min syster sagt dig?!

KARIN.

Jag har ej längre rätt att bekymra mig om slikt. Jag har viktigare ting att taga vara på nu, när min herre behagat anförtro sin lycka och sin sällhet i min ringa hand. (*niger och går hastigt ut, utan att vända sig om i dörren*).

ERIK

(*ser förtjust efter henne. Går upprörd ett par slag af och an, slår så upp dörren till förrummet och ropar ut*).

Min häst! Sadla min häst! Jag vill ut.

Ridå.

Akt. II.

Park vid Svartsjö slott. Mälarlandskap med utsikt öfver sjön. Till vänster i förgrunden halfcirkelformig stenbänk. Till höger i bakgrunden, landningsstället. På båda sidor af bänken statyer, hvilka tjäna till fackelhållare.

Månsken. Sång och musik (luta) från sjön. Den närmar sig — man hör en manlig röst sjunga folkvisan om liten Karin.

Till vänster går Göran Person väntande af och an, stannar då och då och blickar ut åt sjön, fortsätter så otåligt sin promenad.

ERIK

(sjunger, innan ridån går upp).

Och liten Karin tjänte på unga kungens gård
Hon lyste som en stjärna bland alla tärnor små.

Hon lyste som en stjärna bland alla tärnor små
Och unga kungen talte till liten Karin så:

(Härifrån bli orden hörbara.)

»Och hör du liten Karin, säg vill du blifva min?
Grå hästen och gullsadeln dem vill jag gifva dig.»

»Grå hästen och gullsadeln dem passar jag ej på,
Gif dem en gång din drottning låt mig med äran gå.»

(Ridån går upp.)

— »Och hör du liten Karin, säg vill du blifva min?
Min krona och mitt rike dem vill jag gifva dig. —»

— »Din krona och ditt rike, dem passar jag ej på,
Gif dem din unga drottning, låt mig med äran gå.»

— »Och hör du liten Karin, vill du ej blifva min,
så skall jag låta sätta dig i evigt fängsel in,

— så skall jag ta och spärra dig i *hjärtekammarn min.*
Och så blir Karin drottning, och så blir Karin min!» —

GÖRAN
(stannar; hätskt).

I *spiketunnan* skall du in, och det skall blifva slutet på visan!

Det blir på tiden att vi dikta om den; för den här hjärtnupenheten, den tar af kungen all kraft!

Men nu ha vi ändtligen en drottning i antågande, och då så — *(häjdar sig då båten i detsamma stöter emot bryggan).*

Två af kungens tjänare springa ur båten och hålla den intill bryggan. Kung Erik stiger i land, räcker Karin Månsdotter handen och hjälper henne efter. Karin är rikt klädd och har en pärlstickad hufva på hufvudet.

ERIK
(under det de komma fram på scenen).

Så — det var den sorgeliga visan om liten

Karins ynkliga ändalykt! I morgon gör jag dig en ny, och det till en glad melodi, — den här gjorde mig bara sorgmodig —

Karin
(får plötsligen se Göran skymta fram i bakgrunden, skriker till och hugger tag i kungens arm).

ERIK.

Hvad — hvad nu?! *(får se Göran som skyndar fram till honom).*

GÖRAN
(med en bugning).

Eders Majestät värdigas tillgifva, men —

ERIK.

Tillgifva, — tillgifva skall jag alltid och aldrig bringar du mig en glad nyhet! — Hvad ondt hotar oss nu igen?

GÖRAN.

Nils Sture —

ERIK.

Nils Sture — se där, — det var längesedan du sjöng den visan! Då är han väl i landet igen?

Göran (bugar sig).

ERIK

Nå om han är så oförsiktig så tag fatt på honom då, och sätt honom i säkert förvar! —

Karin
(lägger hastigt sin hand på Eriks arm).

ERIK.

Lämna mig! — Jag har att tala med honom! Sedan kommer jag till dig.

KARIN.

Gifve Gud du följde mig strax!

ERIK
(skakar på hufvudet. Ger så lutan åt en tjänare).

Se där! — Ledsaga hennes Nåde upp till slottet! *(Karin och tjänarne gå.)*

ERIK
(häftigt till Göran).

Låt spärra in honom genast!

GÖRAN.

Han medför prinsessan Renatas ja —

ERIK.

Hennes ja! — Ha, ha! Nå spärra in honom

väl då, så att jag slipper se honom! Jag vill akta mig för att mottaga det budskapet!

GÖRAN

(som tror att kungen hört miste).

Hennes *jaord* medför han —

ERIK.

Ja, jag hör! — Och det var allt hvad jag ville ha! Hennes jaord, men inte henne själf. Och det var ju en rimlig begäran efter de många nej jag fått —

GÖRAN.

Vågar jag ändock bedja Eders Majestät betänka —

ERIK

(afbryter barskt).

Du skall göra redo till bröllop! I morgon tänker jag låta viga mig med Karin Månsdotter.

GÖRAN.

(ryggar förvånad tillbaka).

Med — —?

ERIK.

Ha ha! Det behagar dig inte! Du väntade väl något helt annat af den lilla korpralsflickan än att få en herrskarinna i henne? *(Hotande).* Du ville göra dig ett redskap af henne för att beherska

mig med! — Du släppte in en ung kviga i mitt stall, och ville göra henne till en mjölkko för ditt lycksökeri! — Jag kunde ha lust att låta slita dig i stycken!

(*Göran försöker få ordet*).

ERIK

(*stampar i marken*).

Inte ett ord! — Du skall reda till bröllopet, säger jag! Och så skaffar du mig rådets och ständernas erkännande och underskrifter! Själfva bröllopsfesten kunna vi sedan fira med all pomp på Stockholms slott, — tillika med kröningen —

GÖRAN.

Kröningen?! Skall hon blifva drottning? —

ERIK.

Ja. Hon skall intaga den ställning henne tillkommer som mina barns mor, på det min sons rätt till kronan må kunna blifva vederbörligen och i tider stadfäst. Alltså: vigsel i morgon, Göran, och så ständerbesluten! Du vet nu besked! (*vill gå*).

GÖRAN.

Eders Majestät värdigas nådigst tillgifva, men —

ERIK

(*stannar; — barskt*).

Men hvad?

GÖRAN.

Men — hennes Nådes och de kungliga barnens rätt till kronan kan ej bekräftas, hvarken af vigsel eller ständerbeslut. Vigsel kan förklaras ogiltig om så behöfs, och ständerbeslut kunna häfvas genom andra lika goda och fullgiltiga sådana —

ERIK

(häftigt)

Hvad vågar du?!

GÖRAN

(ännu djärfvare).

Rätt kan ej gifvas eller tagas. Antingen *ha* de rätt eller ha de den ej! Och rätt har endast den som har makt att häfda den!

ERIK.

Hur menar du?

GÖRAN.

Gif henne och hennes barn makt att häfda den rätt de hafva!

ERIK.

Men det är just det jag vill.

GÖRAN.

Nej — *skenet* däraf vill Eders Majestät gifva

dem med vigsel och ständerbeslut! Verba formalia endast! Men *makten* kan gifvas dem endast på ett sätt —

ERIK.

Hvilket?

GÖRAN.

Röj deras medtäflare ur vägen.

(*Erik rycker till*).

GÖRAN.

Röj undan dem — annars röja de undan Eder!

ERIK

(*tiger ett ögonblick*).

Jag mötte gref Svantes tjänare i går — — han bar en bössa —

GÖRAN.

Icke gref Svante menar jag! Nej högre upp, hertig Johan skall Eder vrede drabba! Hufvudet först, kung Erik, och lemmarne sedan! Låt mig sända ett bud till Gripsholm!

ERIK.

Nej — nej!

GÖRAN.

Låt mig sända dit och döma hertigen! Låt

mig sända dit ännu i dag. Hvad gör det att han är Eder broder, när han velat åt Edert lif och Eder krona?! Hans skuld är bevisad, han har gift sig mot Edert förbud, — gjort gemensam sak med landets fiender, — han har mångfaldigt gjort sig saker till förräderi! I hafven hans person i Edert våld, hafven bevisen för den sammansvärjning, som skall befria honom och sätta honom på tronen i Edert ställe. Låt honom försvinna utan vidare, — befall, och jag sänder ett bud till Gripsholm.

ERIK.

Nej! Vi vilja ej förhasta oss när det gäller vårt eget kött och blod! Är hertig Johan skyldig, så är han förledd af herrarne hvilka hoppas få det bättre under honom än under mig. Först vilje vi därför hålla ransakning med dem, och sedan —

GÖRAN.

Sedan — är det försent! Tänk på Edert eget väl, Herre, tveka ej längre, — låt mig sända till Gripsholm.

EKIK
(*tiger ett ögonblick*).

— Jag mötte gref Svantes tjänare i går, — han bar en bössa, — det var nog intet vanligt vildt han sökte på stadens gator, — det var mig han spejade efter (*häftigt*). Har du inte fått honom att tillstå än? —

GÖRAN.

Nej!

ERIK.

Du är en dålig tjänare, Göran! Du är ej nitisk nog! Det kan vara på tiden att jag handlar själf, annars låter du de sammansvurna löpa mig ur handom! — Äro de redan här — ha de hörsammat inbjudningen?

GÖRAN.

Alla ha de infunnit sig. De vänta i gästabudssalen.

ERIK.

Så låt dem vänta. Men sänd gref Svante och Sten Erikson hit att jag må pröfva deras sinnelag, — de äro mina närmaste fränder, ur deras hand vill jag mottaga Karin, — de skola gifva mig skriftligt på den handeln och på att de erkänna henne som drottning. Sänd hit dem, och sätt så upp den nödiga urkunden och bringa den hit till underskrift.

(Göran bugar sig och går.)

ERIK
(ropar).

Facklor hit! *(för sig)* Jag vill se de förrädarnes ansikten, när de smila och le! *(ropar)* Hit med facklor — fort!

Fackelbärare in med bloss.

ERIK

(sätter sig på bänken. Visar på de som fackelhållare tjänande statyerna).

Fäst den där! Och där! — Så där ja! Och nu gån Edra färde!

(Fackelbärarne gå. Man hör fotsteg; — Sten Erikson Lejonhufvud och Svante Sture komma hastigt in och buga sig för konungen).

ERIK

(sitter med hufvudet nedböjdt och bryr sig ej om att se på dem. Först när de stanna, ser han hastigt upp, ler åt deras vördnadsfulla hälsning och säger spefullt).

En gång till!

(De buga sig ännu en gång.)

ERIK

(som förut).

Så där ja! Och nu ännu en gång!

De studsa och se förnärmade ut.

ERIK

(rått).

Nåå? Blir det något af?!

(De se på hvarandra, skaka på hufvudet, rycka på axlarne och kröka så rygg igen.)

ERIK.

Ha, ha, ha! Den blicken — den axelryckningen, — den skakningen på hufvudet, — bättre kunde ord ej tala till örat, än det narrspelet till ögat! (*brutalt, till Svante Sture*) Nåväl din gamle räf, — du *har* rätt, — jag *är* galen!

(*De båda andra se högst förvånade, än på hvarandra än på kungen.*)

ERIK.

Ja, ja! Det är mitt allvar, — splitt spångande galen är jag! (*de rycka på axlarne*) Men mig lyster att bli klok igen! Jag har ej lust att längre låta Eder klokskap råda för min, det skall vara ett slut med det nu! (*slår handen i bänken, far upp, går ett slag af och an, stannar så med korslagda armar framför dem*). Kröka rygg och se ödmjuka ut när I stån ansikte mot ansikte med mig, det kunnen I! Men bakom min rygg — bara trolöshet och förräderi hos alla, utan undantag! (*häftigt*) Och för Eder skull, — för *Eder* som äro redo att förråda och sälja mig när som hellst, — för Eder har jag försummat mitt lifs lycka, — syndat emot mina känslor och blifvit till spott och spe för enhvar, och ej minst för Er självfva! (*till Svante Sture*) Hur kan du fordra att jag skall förbli ogift?! Har du inte själf hustru och barn? Och du, Sten Erikson?

STEN ERIKSON.

Ha *vi* fordrat —?

SVANTE STURE.

Eders Majestät, värdigas nådigst urskulda, men —

ERIK.

Nej, jag urskuldar Eder ej! *I*, mina undersåter — I vågen göra mig föreskrifter i mina personliga angelägenheter — I vågen fordra att jag skall äkta en af de Edra, hvilket jag älskar henne eller ej — I vågen komma och lägga tvång på mina känslor! Ja, hvad tron I då om mig? Är jag ej Eder Herre och konung, eller är jag Eder ödmjuke tjänare!

SVANTE STURE.

Vare det långt ifrån oss att vilja ens till skenet söka lägga det ringaste tvång på Eders Majestät —

STEN ERIKSON.

Vi äro och hafva alltid varit Eders Majestäts lydige tjänare. Och om vi, *för den händelse* Eders Majestät tager en svenska till sin drottning, *bedt* Eders Majestät, att då taga en jungfru af adlig börd, så ha' vi ingalunda dristat oss framställa detta som någon föreskrift — allra minst vågat påstå, att Eders Majestät skulle taga någon, till hvilken Eder håg ej står.

ERIK.

Ja, ja, *ord* kunnen I alle bruka, och svek och list med, när det gäller att draga Eder ur klämman!

Men redan *det* att I djärfdes till Eder Herre och konung framställa slik en begäran i en sak, som Eder ej vidkommer, bevisar, att I tron att den vidkommer Eder! (*häftigt*). Eller var där en af Eder alla som förde mitt hjärtas talan i det fallet? Nej. Men *emot* trodden I Eder hafva rätt att hysa önskningar och göra påståenden — och det är högförräderi — och ett förräderi som är svårare än *allt* annat. Ty det vill bringa kungen i uppror mot sitt mänskliga jag — det ville förleda honom att göra våld på sitt hjärta och tvinga sitt blod i andra banor än det själft ville brusa — det ville narra honom att begå en förbrytelse, svårare än någon annan — att förråda det heligaste — att döda *kärleken!* Och det är dödssynd! Och för att Eder bön ville narra mig att begå denna synd, för *det* var den förräderi, och ären I förtjänte af det svåraste straff.

SVANTE STURE.

Vår bön afsåg endast att tillvarataga tronens intressen och kronans värdighet —

ERIK
(*ännu våldsammare*).

Ha, ha! Kronans värdighet! Är det förenligt med kronans värdighet, att den konungen älskar skall få tillhöra honom endast såsom hans frilla, — såsom en, den där enhvar af Eder har rätt att rycka på axlarne och spotta åt! Är *vanäran* förenlig med kronans värdighet? Säger du det så är du en dubbel förrädare och en ärkeskälm!

SVANTE STURE.

Hårda ord brukar Eders Majestät emot oss! Föga ha vi förtjänt den lönen för vår trohet —

ERIK.

Lön — lön! Är du trogen endast emot betalning? Så tjänar du väl den, som betalar bäst, och när jag inte kan betala dig nog, går du väl till min bror! — Du blinkade, Sten Erikson — sant gissade jag — dina tankar voro i fängelse — de voro hos hertig Johan och lekte med låset till hans bojor! Det är hög tid då, att gifva dig egna bojor att leka med!

STEN ERIKSON.

Gör det, Eders Majestät, och låt undersöka och pröfva min sak, så skall Eders Majestät finna —

ERIK

(*snäft*).

Din sak är redan undersökt —

STEN ERIKSON.

Så hafver väl Eders Majestät funnit då, att jag intet förvållat eller gjort som kunnat uppväcka Eder kungliga vrede. Aldrig har jag ens gittat tänka något så gement, som det Eders Majestät nyss påbördade mig, att vanäran vore kronan värdig. Men att *vanbörden* icke är det —

ERIK

(*spefullt*).

Vanbörden — ja — *så* är det ju! Icke sant Svante Stensson?

SVANTE STURE.

Så är det Eders Majestät!

ERIK.

Så svaren mig då på heder och samvete: är den kvinna vanbördig längre, som hedras med den största heder? — Är ej den konungen älskar och låter bli mor åt sina barn förmer än hvarje annan kvinna hur högättad hon än må vara? Adlar det ej, att kunna offra allt för sin kärlek? Är det ej på hjärta i kroppen och mod i barmen och blod i ådrorna och renhet i sinnet det kommer an? Är det ej *det* som gör den vanbördige högboren? Är det kanske ej brott och skuld som gör den högborne vanbördig? — Jo, så är det. Och därför att jag hittills hört på Eder i denna sak, så har jag varit galen — och därför att jag följt Eder vilja så har jag syndat emot den kvinna som vunnit mitt hjärta. Men den synden vill jag nu godtgöra — och I, som förledt mig till det, I skolen ock hjälpa mig att göra det godt igen.

SVANTE STURE.

Vi hysa ingen högre önskan än att få se vår nådige Herre nöjd och belåten igen. Och hvem

det än är, som Eders Majestät vill göra den äran att upphöja till sin gemål, är jag därför redo att akta och ära som sådan.

ERIK.

Och hylla henne som drottning?

SVANTE STURE.

Ja.

ERIK.

Och erkänna hennes barn för rättmätiga tronarfvingar?

SVANTE STURE.

Ja.

ERIK.

Och du Sten Erikson?

STEN ERIKSON.

Också jag. Och jag tror ej det finnes någon i rikets råd, som ej vore redo att göra som vi.

ERIK.

Men om jag nu inte tror Eder, och alltså — trots Edra försäkringar, ej vågar taga mig den friheten att handla som en fri man ägnar och anstår —

SVANTE STURE.

Så vågar jag — för vår nära frändskaps skull, nalkas min Herre och Konung med den ödmjuka *bönen* att han måtte söka på allt sätt främja sin husliga lycka. Ty det är af högsta vikt både för honom och landet, att hans sinne får frid och ro.

ERIK.

Alltså, du *ber* mig till och med?!

STEN ERIKSON.

Och jag förenar min bön i all ödmjukhet med hans —

ERIK
(*räcker dem båda händerna*).

Tack, tack! Det är bra (*hastigt och affärsmässigt*). Gån alltså genast upp till herr Göran Pederson och gifven mig denna Eder begäran skriftligt —

SVANTE
(*ryggar tillbaka*).

Tror Eders Majestät ej mansord, som ej är skrifvet?!

ERIK
(*häftigt*).

Du tvekar?! Ha, ha, ha! Så har jag dig fast, din räf! Du står här och gycklar med mig och söker draga mig vid näsan, för att så drifva ditt

spel bakom min rygg — du *tror* mig verkligen vara galen, och tänker: galen man får en lof att inbilla att han får hvad han vill, så glömmer han af hvad han bad om! (*häftigt*). *Nu* om någonsin vill jag ha ditt skriftliga ord på hvad du här har sagt — och ditt med Sten Erikson. Ty det var ej min mening att endast pröfva Edert vänliga sinnelag. Nej. Det var mitt allvar att nu ändtligen fullgöra min plikt emot mig själf och äkta Karin Månsdotter och göra henne till min drottning.

SVANTE STURE.

Aldrig talade jag hittills ord som ej mitt sinne menade. Och då Eders Majestät så önskar, så är jag redo att skrifva —

ERIK.

Fort då — gör det fort — (*de buga och gå upp till slottet*).

GÖRAN PERSON

(*kommer in en annan väg än de gå, räcker konungen en pergamentsrulle*).

Här är urkunden, som Eders Majestät befallde.

ERIK.

De ha allaredo gått att underskrifva den. Gå efter dem — nej — jag vill göra det själf. Gif hit! (*tager pergamentet och går skyndsamt ut*).

(*Göran vill gå tillbaka samma väg som han kommit.*)

KARIN MÅNSDOTTER

(*kommer in med detsamma, går emot honom och frågar oroligt*).

Hvar är kungen?

(*Göran pekar ditåt han gått.*)

(*Karin skyndar ditåt.*)

GÖRAN

(*efter henne*).

Eders Majestät — vågar jag bedja Eders Majestät om ett ögonblicks gehör?

KARIN

(*studsar vid hans tilltal och vänder sig emot honom*).

Hur kallade du mig?

GÖRAN.

Eders Majestät.

KARIN.

Drifver du gäck med mig?

GÖRAN

(*bugar sig*).

Vare det långt ifrån mig.

KARIN.

Så gå din väg och låt mig vara!

(*går*).

GÖRAN

(*efter*).

Eders Majestät —

KARIN

(*häftigt*).

Det är ett tilltal som ej tillkommer mig. Du skall låta vara att drifva gäck med mig.

GÖRAN.

Det gör jag heller inte.

KARIN.

Så kalla mig då som förut. Och har du något att säga mig, så säg det fort — jag har brådtom.

GÖRAN.

Det har Hans Majestät också. Och därför befallde han mig just nyss att ordna allt till morgondagens vigsel med Eder —

KARIN

(*högst upprörd*).

Hvad säger du — du ljuger — det kan inte vara sant!

GÖRAN.

Han håller som bäst på att, tillsammans med riksråden, sätta upp den urkund, hvarigenom I erkännes som Sveriges rikes drottning.

KARIN

(*griper sig flämtande för bröstet*).

Det kan inte vara möjligt! Jag skulle inte längre behöfva höra förtäckta hviskningar hvar jag visar mig, — inte behöfva se föraktfulla blickar längre — jag skulle få min rätt att se hela världen i ansiktet och inte behöfva vara glad i smyg längre?! — Ah — du ljuger — du ljuger!

GÖRAN.

Jag sätter mitt hufvud i pant på att det är sant.

KARIN

(*ser på honom, bryter så ut*).

Åh, hvad jag är glad, hvad jag är glad! (*räcker honom handen*). Tack Göran Pederson, haf innerligt tack för att du en gång bragte mig ett glädjebudskap.

GÖRAN

(*dröjande*).

Tror Eders Nåde då, att de där fiendtliga blickarne bli vänliga igen och att de föraktfulla hviskningarne tystna för det? Tror inte Eders Nåde att man kommer att rycka på axlarne lika fullt?

KARIN.

Nej. Hvarför skulle de det, när de ingen orsak ha längre.

GÖRAN.

De komma att göra det, och det i ännu högre grad än förr. Ty lika mycket som Eders Nåde gläder sig åt att blifva drottning, lika så mycket kommer det att förarga de stolta adelsfamiljerna.

KARIN.

Jag gläder mig endast åt att blifva hans maka inför Gud och världen. Jag gläder mig åt att ändtligen få lof att njuta min lycka och arbeta på hans, utan bitterhet. Kan det förarga någon att vi blifva lyckliga?

GÖRAN.

Nej. Men att Eders Nåde skall vara drottning och herrskarinna öfver dem kommer att förarga mången. Aldrig kunna de bringa det öfver sig att böja knä för korpral Måns dotter och kyssa hennes hand.

KARIN.

Så må de låta bli då, om de äro så fåvitska, att de ej veta att det ej är för mig, utan för min värdighet, som de böja knä. Förargar det dem, så kan jag ej hjälpa dem.

GÖRAN.

Men deras förargelse gäller ej Eder värdighet utan Eder person. Person och sak äro oåtskiljaktiga här i världen. De komma att hata Eder och förbanna Eder —

KARIN.

Så vill jag välsigna dem i stället.

GÖRAN.

De komma att stå Eder efter lifvet —

KARIN.

Öfver lif och död råder ensamt den Högste, och när han kallar så är jag redo.

GÖRAN.

Men icke ensamt *Edert* lif gäller det —

KARIN
(*orolig*).

Hvad menar du? Säg ut! Är kungen i fara?

GÖRAN.

Han har aldrig varit i svårare fara än nu.

KARIN.

Så vill jag skynda till honom —

GÖRAN.

Blif hellre här och hör mig. Faran ligger i *Eder person* —

KARIN.

Hvad skulle jag kunna göra honom förnär?

GÖRAN.

Ja, om Eders Nåde vore endast en leksak, som man roar sig med — voren I endast till lust, då vore det ej en, som sade ett ondt ord därom. Men nu är Eders Nåde förmer, och därför så håller man Eder också förmer och hatar Eder för den makt I hafven öfver kungen, och fruktar Eder för samma orsaks skull. Och så tillvida gäller oviljan *ensamt* Eders Nåde. Men skola de nu till på köpet inför hela världen hedra Eder som drottning, sedan I uppenbart lefvat som gift med kungen fast I ej ären det — (*hostar och harklar sig något, när han vidrör denna ömtåliga punkt*) — och sedan all världen vant sig att se Eder an som en sådan — så vänja de sig aldrig att göra knäfall för Eder och hylla Eder som drottning. Hellre göra de uppror —

(*Karin gör en rörelse emot honom för att tala. men finner ej ord.*)

GÖRAN.

Alla, utan undantag komma de att affalla, och göra det uppenbart liksom de redan gjort det hemligt. Kungen är omgifven af förräderi på alla sidor, — man har tröttnat på honom, — man längtar efter en ny, som kan bringa nya fördelar, — enhvar anar att det nuvarande regementet kommer att få ett plötsligt slut och skyndar därför att sätta sig i fördel hos den kommande herren. De stå alla i hemlig förbindelse med hertig Johan, och vänta endast på en giltig anledning att falla ifrån.

Och den anledningen blir Edert bröllop med konungen. — I sanning, om jag vore en af dem, så kunde jag inte önska mig en passligare anledning.

KARIN

(*står tyst och förkrossad ett ögonblick. Säger så sakta*).

Du har rätt, det får ej ske. *Den* lyckan var ej för mig, jag kom till för något helt annat — (*går långsamt emot bakgrunden*).

GÖRAN.

Hvad tänken I göra?

KARIN.

Vore det hjälpt med att jag vore ur vägen, så gärna gjorde jag då slut på mitt lif. — Ett språng därut — (*visar på vattnet*) och så behöfde ingen förarga sig öfver min fattiga tillvaro längre. Men han kan ej vara utan mig — han håller för mycket af mig — han blefve endast så mycket olyckligare — (*går vidare*). Hvar sade du att kungen var?

GÖRAN.

Hos riksråden —

KARIN.

Så vill jag gå och bedja honom afstå från

sitt förehafvande. Jag vill säga honom, att jag är lyckligare som jag nu har det.

GÖRAN.

I viljen ej gifta Eder med honom?

KARIN.

Nyss ville jag och fröjdade mig åt det. *Nu* — (*skakar på hufvudet*).

GÖRAN

(*häftigt fram till henne, halfhögt men fanatiskt*).

Ären I galen? I *skolen* gifta Eder med honom, det är just hvad I skolen! Tron I jag har sagt Eder allt detta för att afhålla Eder därifrån?! Nej, endast för att göra Eder klart hvad ondt som väntar Eder i följd däraf, och hjälpa Eder att förhindra det.

KARIN.

Men huru? —

GÖRAN.

Begagna den makt I hafven öfver konungen, tvinga honom att göra det enda, som kan rädda både honom och Eder —

KARIN.

Hvad?

GÖRAN.

Det enda, som gör Eder så pass fri att I ej behöfven bekymra Eder om hvad Herrarne tänka eller ej öfver Eder upphöjelse.

KARIN.

Säg ut.

GÖRAN.

Skaffa undan alla möjligheter för dem att vidare tänka på en annan härskare —

KARIN
(*upprörd*).

Du menar?

GÖRAN
(*hänsynslöst*).

Få honom att röja hertig Johan ur vägen.

(*Karin skriker till, håller händerna för ögonen.*)

GÖRAN.

Det förskräcker Eder?! — *Eder*, hvilken ödet har en tron i beredskap åt?! Veten I då ej, på hvad grundval tronen står? Den står på en mark som är gödd med blod — medtäflarnes blod! Ty makt är våld innan man lyckas få den — *välde* först sedan man fått den! Och den som vill upp och härska och vara lycklig — och sprida lycka

och välsignelse, får betala den lyckan med att först sprida olycka och så ut hat! Öfver blod går vägen till tronen — genom död vägen till saligheten —

KARIN

(*utom sig af fasa*).

Djäfvul!

GÖRAN.

Ängel! — Och ängel kunde du hellre kalla också mig! Ty jag är den ängel som leder din Herres hand och sinne när han skall genom mörkret upp till makten, och du den ängel som sedan skall hjälpa honom sprida fröjd och välsignelse! *Var* det, var hans ängel liksom jag vill vara hans djäfvul — båda arbeta vi dock för hans lycka och till hans bästa, fastän *hvar på sin väg*. Det skall du inse och höra upp med att hata och motarbeta mig! Jag gör hans mörkers gärning liksom du hans ljusa. Jag är kampen och våldet, du försoningen och friden! Räck mig handen alltså och hjälp mig, att vi med förenade krafter må kunna få honom fram till målet.

KARIN.

Vik hädan frestare — du vill besmutsa mina hvita vingar, du vill dränka mitt sinne i blod — gå, gå — låt mig få vara — jag vill ej höra på dig — du kunde narra mig att säga ja! — Ah — (*springer emot Erik, som i detsamma kommer tillbaka, trycker sig rädd till hans bröst*) — rädda

mig — rädda mig undan honom! — (*brister ut i krampaktig gråt*).

ERIK

(*mörkt till Göran*).

Har din svarta själ satt den ringaste fläck på hennes rena sinne, så vill jag stöta ned dig med egen hand. Gå — våga dig aldrig mera i hennes närhet!

(*Göran går darrande af undertryckt sinnesrörelse.*)

ERIK.

Se så — lugna dig — var glad igen! Snart skall ingen våga gifva dig en sned blick mera, — inom kort skall du hafva all ära och hedras som drottning! Du skall ej behöfva gjuta några tårar för min skull —

KARIN.

Så gärna — så gärna lider jag *allt* för dig. De tårar jag gjuter för dig äro mig den största sällhet. Till fröjd var allt hvad jag fick lida för dig, blott jag visste att du var nöjd med hvad jag kunde gifva dig. Är du ej längre nöjd med mig?

ERIK.

Hvarför frågar du så? Har jag sagt dig ett missnöjdt ord?

KARIN.

Nej. Men är det så att du är nöjd, — låt

då allt vara så som det är och tänk icke på någon förändring.

ERIK.

Det är nödvändigt — för din egen skull. Jag vill att du skall äras af alla, som vore du jag själf. Ty det är du, — och du är den dyrbaraste och bättre delen af mig.

KARIN.

Jag bryr mig intet om ära och glans, — ännu mindre om det än om hat och förakt! Jag föddes ej för så stora ting. Är du ej nöjd att hos mig ha en vrå dit du kan fly undan världen och dig själf, och hvila ditt trötta hufvud? Är du ej lycklig så? Jo — det vet jag att du är. Säg, hvarför vill du ej ha den lyckan ensamt för dig och för mig, — hvarför vill du upplysa den med kronans glans och inbjuda enhvar som har lust, att se in i vårt tysta bo? — Mig fasar för kronan och för makten, om jag skall betala den med vår frid, — låt mig hellre slippa ifrån.

ERIK.

Men vår son, Karin. Det gäller framför allt vår son. Jag vill att han skall bära kronan efter mig. Tänk då på *hans* lycka.

KARIN.

Det gör jag just, när jag ber dig afstå från ditt förehafvande. Afstå från det, Erik, det

bringar oss alla olycka, både dig och mig och våra barn. Tänk på min simpla börd, Erik! Åfven om du kan tilltvinga mig aktning så länge du lefver, *aldrig* kan du hindra att de uppresa sig emot din son, sedan, när du är borta. Men afstå vi frivilligt och redan nu, så kan du så länge du lefver skaffa oss en aktad och ärad ställning, — man kommer att visa oss vänskap i stället för ovänskap, — ack — invid tronen finnes ju så många ställen där Karin Månsdotters son kan verka och arbeta, — rädda ett af dem åt honom, och gif kronan och riket åt den som de bättre passa åt, och som bättre kan passa på dem. — Gif härtig Johan kronan, — försona dig med din broder, — skaffa dig och honom frid, — gör honom till din bäste vän genom att utnämna honom och hans barn till tronarfvingar, — och låt oss så lefva i frid.

ERIK.

I frid — medan de gå och vänta lifvet ur oss! (*hastigt*). Hvem har satt allt detta i hufvudet på dig?

KARIN.

Ingen.

ERIK.

Hvad talte Göran Pederson med dig om när jag kom? Ah — hvad kunde ni annat tala om än det? Och han förskräckte dig, — han gjorde dig rädd! Men jag skall låta spetsa den förrädaren, om han med ett ord vågat —

KARIN.

Nej låt honom vara. Han afrådde visst inte, — tvärtom, — han tillrådde mig så ifrigt att jag blef rädd och —

(*Göran kommer in.*)

ERIK.

Har jag ej befallt dig att packa dig? Vågar du dig hit emot min befallning? (*drar till hälften värjan*).

(*Karin håller fast hans arm.*)

GÖRAN.

Riksråden —

ERIK
(*stöter otåligt in värjan igen*).

Riksråden — hvad är det med dem? Riksråden skola vänta. De ha intet annat att göra!

GÖRAN.

De ha redan väntat i flere timmar, och de vänta ännu. Men de se otåliga ut —

ERIK.

Det är bra!

GÖRAN.

Befaller Eders Majestät att gästabudet börjar?

ERIK.

Det gästabud jag tilltänkt dem, ja! Och det består ej i mat och dryck utan af pina och död för deras förräderi! — Jag sätter mig ej till bords med förbrytare! Låt genast slå dem i bojor och afföra dem, hvar i sin båt till Upsala! Där vilje vi hålla rannsakning med dem i sittande råd! Med dem och med Nils Sture! Nåå? — Hvad väntar du på! — Fort, gör så som jag sagt!

KARIN.

Erik, för Guds skull betänk hvad du gör —

ERIK

(*till Göran*).

Sätt mina befallningar i verkställighet! Fort! Sedan, när vi ha hållit räfst med dem, så kan du sända bud till Gripsholm — till Johan.

KARIN.

Göran Pederson, vid Eder egen salighet, sök afhålla kungen från det, — håll hans hand tillbaka — för Guds skull —

ERIK.

Så må jag väl handla själf! (*när Göran gör min af att gå*). Nej — jag litar inte på dig längre! — stanna här du, och tag vara på drottningen! (*störtar ut*).

KARIN.

Efter honom! Hindra honom! För Guds barmhärtighets skull, håll honom tillbaka.

GÖRAN

(*med ett hemskt leende*).

Nej nu är det ingen hejd på honom längre!

KARIN.

Rädda honom, Göran, — vill du då inte gifva mig handen för att rädda honom från att störta sig i olycka?

GÖRAN.

Ville I nyss gifva mig handen för att föra honom till lycka? (*skakar på hufvudet*). Nej låt honom gå på, han är på rätt väg, — det finnes ej en af dem alla som förtjänar misskund. Ty ha de ej begått förräderi så komma de att göra det, och det ligger i sakens natur. De stå tronen för nära, — alla hade de lika bra kunnat inta den, som Wasarne. Och därför skola de utrotas — hela adelspacket! Allt som pockar på börd och gods och guld skall utrotas, endast förtjänsten skall lefva! Men brodren skulle han ha tagit först! Jag är rädd att han släpper honom fri, sedan, när han förtagit sig på de andra! Han är hetsig — han slår för lätt om —

KARIN.

Hvarken härtigen eller någon af de andra skall det hända någonting, så mycket förmår jag dock öfver honom, trots dig. Och om det så skall bli en kamp på lif och död oss emellan för att drifva det igenom, — genomdrifva det *skall* jag!

GÖRAN
(*rycker på axlarne*).

Eder makt är slut, sedan I saden nej till makten! Den tog af Eder väldet öfver hans sinne!

KARIN.

Har jag sagt nej, så kan jag också säga ja igen! Och är det bara på *det* det kommer an, så gör jag det! *Nu* är jag med på allt. Och jag vill se om jag ej, som drottning af Sverige, skall hafva makt nog att hålla honom slika lycksökare och våldsmän som dig, ifrån lifvet, och hindra honom från att utgjuta onödigt blod!

GÖRAN.

Då gören I det I ångren.

KARIN
(*rätar sig upp*).

Det kommer dig icke vid. Du har att utföra din Herres befallningar, intet vidare. Och hvad befallde han dig när han gick?

GÖRAN.

Att taga vara på Eder.

KARIN.

Hur sade han?

GÖRAN.

“Tag vara på drottningen“, sade han.

KARIN.

Drottningen, ja. Och då säger du icke *Eder,* utan —

GÖRAN

(*bugar sig*).

Eders Majestät.

KARIN

(*stolt*).

Så är rätt! Och hvad befallde han dig dessförinnan?

(*Göran gör en frågande min.*)

KARIN

(*ännu mera befallande*).

"Gör redo till bröllopet", sade han (*rätar sig upp i hela sin längd, sträcker befallande ut handen emot honom*). Gå och red till det!

(*Göran bugar sig och går.*)

Ridå.

Akt. III.

I Upsala slott. Gång utanför fängelserummen, börjande till vänster i förgrunden, med den där befintliga ingångsdörren, och förlorande sig åt höger i bakgrunden. Till höger ett gallerfönster. I fonden dörr till Nils Stures fängelse. De öfriga fängelsedörrarna tänkas längre bort i gången. Vid ridåns uppgång står gamle grefve Svante midt på scenen, — framför honom ligger Erik på knä. Vid fönstret står Sten Erikson Leijonhufvud. Ingångsdörren är på glänt. Därutanför Göran Person.

SVANTE STURE

(*försöker få Erik att stiga upp*).

— för Guds skull — — det går inte an — I ären dock min Herre och Konung —

ERIK.

En dålig herre var jag dig, — och kronan är jag inte längre värd att bära —

SVANTE STURE

(*som förut*).

I mån icke förödmjuka Eder således.

ERIK.

Svår skada och orätt har jag tillfogat dig, — din död har jag velat, — skam och nesa har jag bragt öfver ditt hus, — förlåt mig, — tillgif min svåra synd, — lofva mig vänskap och låt oss lefva i fred med hvarandra som fränder och vänner anstår! Säg att du vill det, — svär att du ej längre bär agg emot mig, — haf barmhärtighet med mig, arma olyckliga människa. (*Brister i gråt och omfamnar hans knän.*)

STEN ERIKSON
(*skyndar till*).

Nådigste Herre, oroa Eder icke så, (*hjälper Svante att få upp kungen*).

SVANTE STURE.

När tänkte jag någonsin en tanke som ville Eder frid till lifs? Vid allt hvad heligt är svär jag, att jag i all min tid satt troheten till min Herre och Konung högst! Och tror Eders Majestät det ej, så tag då allt hvad jag äger och har, och låt mig bli en tiggare med de mina hellre än att makt och rikedom skulle göra mig misstänkt i min konungs ögon.

(*Erik som ej kan bemästra sin rörelse, griper hastigt hans hand och kysser den.*)

(*Svante Sture söker förhindra det, drager så konungen till sitt bröst och omfamnar honom.*)

ERIK
(*rätar sig upp, ger honom bägge händerna*).

Tack, käre frände! Men dina ägodelar vill

jag föröka, ej förminska. Ty har du lidit genom mig, så skall jag ock hålla dig skadeslös, — och dig med, Sten Erikson! (*Trycker dennes hand.*) Och nu vilje vi framgent vara goda vänner. — Och du, Svante, skall ej längre bära agg till mig för den nesa jag tillfogade din son.

SVANTE STURE
(*undvikande*).

Har min son blifvit straffad, — så hade väl Eders Majestät orsak nog —

(*Erik rycker till.*)

SVANTE.

Men — vare därmed hur som hälst — så mycket är visst att både han och jag vilja glädja oss åt att vår Herres nåd igen är med oss —

ERIK
(*mörkt*).

Du undviker att svara bestämdt? Du sinnar alltså på hämnd ännu? Åh — din son lät mer än ett upproriskt ord falla innan han lämnade riket och drog till Lothringen för oss. Och, mig synes, de orden voro i säck innan de kommo i påse —

SVANTE STURE.

Har han sagt obetänksamma ord, så beder jag Eders Majestät att nådigst hålla de orden för hvad de äro och tillskrifva dem hans ungdom, och bitterheten öfver den skam som öfvergått honom. Men ej taga det för allvar och såsom vore det af ond vilje.

ERIK.

Försvarar du förräderiet?! Ursäktar du upproriskt tal?!

SVANTE STURE.

Han är min son —

ERIK.

Vore han än min fader själf, och beginge förräderi emot mig, så skulle han dö! Och du ursäktar honom?! Då är du själf en upprorsman!

SVANTE STURE.

Han är min son. Men vore jag viss om att han sinnade på förräderi mot min Herre och konung, så ville jag döda honom med egen hand.

ERIK.

Vare därmed huru som hälst, vi vilje icke längre tänka därpå. I ären frie. Om en timme skolen I lämna fängelset. Gån då till Karin Månsdotter och tacken henne, ty *hon* är det, som talat godt för Eder, där andra förtalat och bakdantat Er, — hon är en ängel från himmelen, som Gud sändt oss alla till vår räddning. Gån till henne och bedjen att hon ock framdeles vill vara Eder en nådig drottning. (*Vid ordet "drottning" göra de båda en rörelse och se åt sidan.*)

ERIK

(*häftigt*).

Guds död! Det behagar Eder ej! Hållen I Eder för goda att visa henne aktning!?

SVANTE STURE.

Jag vågar väl hoppas att Eders Majestät ej tilltror mig ett så nedrigt tänkesätt som att ej vilja böja hufvudet för en så ädel och täckelig fru, som jag till på köpet har att tacka för mitt lif. — Men när Eders Majestät kallade henne "drottning", så kom jag att tänka på all den oro och strid det vill komma att väcka om I verkligen fasthållen vid det förehafvandet —

ERIK
(*häftigt*).

Har du ej själf skriftligen bedt mig att taga henne till drottning?! Ångrar du så snabbt, gubbe, då ångrar du väl ock förlikningen oss emellan innan sol går ned!

SVANTE STURE.

Hvad jag hafver skrifvit det hafver jag skrifvit och förblifver därvid, — fastän jag gärna tillstår att jag trodde det vara ett tillfälligt hugskott af Eders Majestät att taga den förklaringen af oss häromsistens.

ERIK
(*i samma ton*).

Det "hugskottet" är vordet verklighet. Hon är redan vigd till min hustru inför Gud och världen.

SVANTE STURE.

Så förklarar jag ännu en gång att jag, när Eders Majestät så önskar är villig och redobogen

att hylla henne som min nådiga drottning och härskarinna.

ERIK

(*hånfullt*).

Ja, ja! Det är lätt att lofva för fången fågel! — Men sedan?! Nå det få vi se — vid kröningen. Ty vid kröningen infinner du dig naturligtvis, — och du med, Sten Erikson! (*Båda buga sig.*) Jag hälsar Eder välkomna då. I skolen båda vara mina gäster.

GÖRAN PERSON

(*som öppnat dörren och stående på tröskeln hört kungens hela sista yttrande, kommer nu hastigt fram. Med konstlad menlöshet*).

Med förlof, — när skall då härtigen krönas?

ERIK

(*rycker till*).

Härtigen?!

GÖRAN.

Ja. — Eller tror Eders Majestät verkligen dessa ädle herrar om att vilja bevittna någon annans kröning här i landet?!

STEN ERIKSON.

Hvad vågar du?

SVANTE STURE.

Jag besvär Eders Majestät — låna ej öra åt den skurken!

ERIK

(*ser misstroget på honom*).

Fruktar du hvad han kan hafva att säga?

SVANTE.

Nej, så visst som han alltid förtalat mig, så visst har jag då aldrig unnat Eders Majestät annat än det som väl är.

GÖRAN.

Åh, gref Svante, därute (*pekar ut genom dörren*) — därute står en annan, som också kan sjunga en visa om hur väl I unnen konungen det —

ERIK

(*ser mörkt på Svante Sture, säger så*).

Det gör mig ondt, Svante Sture, att du ej vill förlåta mig den nesa jag låtit din son undergå.

SVANTE STURE

(*något snäft*).

Hvad han har förbrutit, må han själf försvara och lida det straff han förtjänar! Jag befaller både honom och oss alla i Guds hand.

ERIK.

Tillsvidare ären I alle — i *min* hand. Gå tillbaka till ditt fängelse, gamle, och vänta där. (*Ger en vink: Göran ger den utanför väntande fångvaktaren ett tecken, denne kommer in och går före Svante Sture och Sten Erikson, hvilka först buga sig för konungen och så försvinna i gången till höger.*)

GÖRAN

(*hastigt*).

Sänd bud till Gripsholm nu, Herre, och låt profossen göra arbete både här och där på en gång. Fort, — det är ingen tid att förlora, — dödsdomen skaffar jag sedan.

ERIK.

Men om ständerna ej bekräfta den?

GÖRAN

(*med ett kort skratt*).

De äro ju till för att bekräfta — allt efter omständigheterna! Och bara vi förstå att sköta omständigheterna väl, och *handla*, utan uppskof, så vill jag se den som säger nej — *efteråt!* Död mans dödsdom är lätt att få bekräftad!

ERIK

(*efter en kort paus*).

Hvem är det vittnet du talade om?

GÖRAN.

En af de sammansvurne, — biskopen i Kalmar.

ERIK.

Han?! — Ha, ha, har du fått den räfven att innästla sig hos dem, då så — — Kom — låt oss höra hvad han kan ha att förtälja (*hastigt af följd af Göran.)*

(*En ung tärna träder strax därpå in och ser sig nyfiket omkring*).

(*Fångvaktaren kommer långsamt tillbaka från höger*).

TÄRNAN.

Hu då, så hemskt här ser ut!

FÅNGVAKTAREN
(får se henne).

Hvad nu?! Hvad har du här att skaffa?

TÄRNAN.

Är det här herr Nils Sture sitter inne?

FÅNGVAKTAREN.

Det angår dig inte! Sådana fåglar, som du, ha ingenting att skaffa i den här buren! Ut med dig!

TÄRNAN.

Jag går — om jag vill! Och jag vill inte än. (*tager fram ett hopviket pergament med vidhängande sigill*). Se här! Hennes Nåde, fru Karin, sänder mig själf! Här kan han se hennes skrift och hennes signet! (*ger honom pergamentet.*)

FÅNGVAKTAREN.
(*går bort till fönstret och synar det noga*).

Ja — tecknen kan jag så visst inte tyda, — det skall vara lärdom till det! — Men på utseendet kan jag ändå tycka att det har sin riktighet.

TÄRNAN.

Det kan du vara förvissader om!

(*Fångvaktaren skakar på hufvudet, går och stänger dörren, öppnar så Nils Stures fängelse*).

TÄRNAN.

Är det därinne?

FÅNGVAKTAREN.

(*Beaktar henne ej. Ropar dit in*).

Kom ut, Herr Riddare!

NILS STURE

(*barhufvad och utan värja. Ännu i ridstöflar och nerdammad efter resan. Rocken uppknäppt, håret oordnadt. Stannar på tröskeln*).

Skall jag ändtligen få något att äta? — Nåå, — hvad står du där och gapar efter? Skaffa hit mat och dryck bara! Det kan inte vara kungens mening att jag skall svälta ihjäl!

TÄRNAN.

(*niger*).

Herr Riddare?

NILS STURE.

Hvad vill du af mig?

TÄRNAN.

Min nådiga fru, Karin Månsdotter, sänder mig —

NILS STURE.

Aha — då skall det väl blifva någonting af. Duka fram då, fort! Låt se hvad du har med dig?

TÄRNAN

(*ger honom en bönbok*).

Den här —

NILS STURE.

(*tar den, ser på den*).

En bönbok?! En bönbok för en hungrig mage?! (*Öppnar den, läser*).

"Morgon- och aftonböner, böner för hvar dag i veckan, — böner för högtidsdagar, för bot- och fastedagar", — ha ha, fastedagar! — (*läser vidare*) "Bordsböner, helgonsägner och heliga legender" — (*slår ihop boken*). Ja om det så vore de skönaste legender om de mest välsmakliga läckerheter som Gud har skapat, och om de vore kryddade med de allra mustigaste bordsböner, så är mig en *riktig handgriplig kaka bröd* kärkomnare! (*skriker till ända inpå henne*). Begriper du det?! (*rasande*) Tror du jag blir mätt af det här!?

(*Kastar häftigt boken i golfvet går ett slag af och an, stannar så framför henne och säger med rasande hast.*)

Begif dig du åter till din nådiga fru och bed henne om nåd för min arma mage. Säg henne att det är på tredje dagen som jag ej smakat en bit

föda, och att, om jag får vänta bara en timme till, så dör jag ynkligen af svält, och då kommer jag att gå igen och spöka i alla hennes källare och skafferier och dra tapparne ur vinfaten och skrämma slag på hennes köksmästare, så all maten blir bränd! Inte ett mål skall smaka hvarken henne eller hennes kunglige herre längre, om hon inte skyndar sig! Det svär jag, så sant jag heter Nils Sture!

TÄRNAN.

Skam öfver Er! Hur kan en så ädel riddersman tala så vanvördigt om en så mild och from fru!

NILS STURE.

"Mild" säger du! Fram med välfägnaden då! — Eller var det hennes mening att jag skulle äta upp dig lifslefvande? Välan! (*griper efter henne; hon springer undan, han efter och tar fatt på henne*). Åh — du ser nog så frestande ut! (*kysser henne*).

(*Tärnan skriker till.*)

NILS.

(*stöter henne ifrån sig*).

Så där ja, — jag skulle väl ha tagit till bönboken först, kan jag tänka, och läst öfver den munsbiten med! (*tar upp bönboken och ger henne den.*) Se där, — tag den! Och gå din väg!

TÄRNAN

(*med gråten i halsen*).

Ja, jag går! Och jag skall säga min nådiga

fru hur I behandlen hennes bud. Hon, som knappt unnat sig mat eller dryck och ingen ro har haft, hvarken dag eller natt, bara för att be för Er hos Hans Majestät, hon skall allt bli glad när hon får höra hur dum hon varit och hur liter I förtjänen hennes förböner! Det kunnen I väl tänka Eder, att om hon bara hade haft den ringaste aning om hur slemt I hafven det, så hade hon sändt Eder mat och dryck för länge sedan! (*hämdgirigt*) Men jag skall allt akta mig för att tala om det för henne! Ja, minsann, det kan intet skada Eder att I svälten litet till! (*går fnurrigt mot dörren*) Lef väl Herr Riddare! (*niger spotskt*) Väl bekomne! (*försöker öppna dörren.*) Öppna dörren gamle! (*Fångvaktaren går fram och sätter nyckeln i låset.*)

TÄRNAN

(*går ett steg emot Nils igen*).

Och förresten så lyder hennes budskap till Eder så: "Hälsa herr Nils", sade hon, "att hvarken han eller hans fader, eller någon af de fångna herrarne längre behöfva frukta att de skola lida någon skada, hvarken till lif, välfärd eller ära." Och så sände hon Eder den här, att förkorta tiden med, — men den skall hon få igen, ja det skall hon — (*går*).

NILS STURE.

(*springer till och tar ifrån henne boken, drar henne till sig och kysser henne på pannan.*

Se så, var inte vred längre! Var den kyssen så farlig, så är det inte värre än att du kan ge mig

den igen! (*tärnan skrattar*). Och nu gå till din herrskarinna, tacka henne ödmjukligen ifrån mig för det hon tänkt på mig i min eländighet, och säg henne, att jag vill bedja om Guds välsignelse för henne ända till min dödsminut — säg henne det, och att det bara var min mage som knorrade! (*Går bort till fönstret och sätter sig på bänken*).

TÄRNAN.

Den saken skall snart vara hjälpt! (*springer ut.*)

FÅNGVAKTAREN
(*fram till Nils*).

I mån icke vara här ute, Herr Riddare. Gån in till Eder igen.

NILS STURE
(*bläddrar i boken*).

Låt mig få se på den här först! Därinne i det där hålet är det ju så mörkt, att man ser hvarken sol eller måne skina!

FÅNGVAKTAREN.

Det kan kosta mig hufvudet om man får se Eder här!

NILS STURE
(*ser på honom*).

Fruktar du döden då?

FÅNGVAKTAREN.

Nej.

NILS STURE.

Nej, du har heller ingenting att frukta. För lif och död råder Gud, trots allt hvad människor spå. Och så blinda äro vi människor inför vårt eget öde, att vi den ena minuten knappt kunna ana hvad den andra skall bringa! — Till och med en sådan här liflös tingest (*håller upp bönboken*) vet mer än vår fattiga aning. Fråga den om hvad du vill, — alltid har den ett par sanningens ord redo, att draga blicken till sig och gifva tanken näring, så den växer ut och blommar i en vissare aning. Men ej mer, — utöfver aningen komma vi aldrig.

Det är en god vän en sådan bok. Och en bättre vän kunde min mor ej gifva mig på min färd genom lifvet. Ty aldrig svek mig den heliga boken, — alltid hade den ett ord till tröst — — — (*kysser bönboken*) Karin Månsdotters bönbok, — har du också ett tröstens ord för min själ? (*öppnar den på måfå, läser:*)

— „Dödens rosor“. (*hajar till*) Döden?! — Vill du bereda mig till döden?! (*låter boken sjunka. Ansiktet får ett allvarligt uttryck.*)

(*Den gamle fångvaktaren träder närmare.*)

NILS

(*efter en kort paus*).

Dödens rosor! (*höjer boken igen och läser*) —

"Lifvet är som en rinnande ström, som slingrar sig fram mellan kojor och palatser, — förbi glans och makt, rikedom och elände, utan rast och ro, evigt fram mot det okända. — Den kommer från morgon och rinner mot afton, — på dess yta drifver en irrande båt, — uti båten sitter ett barn, — och det barnet är döden själf. — Men ingen vet det, ingen dödlig förstår att döden är lif, som knoppas till nyfödd vår; — alla vänta sig döden som skräckfullt spöke med köttlösa knotor. —

Men okänd död drifver fram i sin båt, som ett sorglöst lekande barn, — och binder af törne och rosor en krans, — af rosor, röda som blod.

Han ser upp, ser mänskor på stranden och ler, — öppnar famnen emot dem och ler. — Och nickar åt barnet på moderns arm, — åt jungfrun vid kärestans sida, — åt sysslande man, — åt vissnande gubbe, — och strax försvinna kindernas rosor, — lifvet flyktar, och döden har en blomma mer i sin krans.

Allt vidare drifver han bort emot natten, — i lek med de blommor, som växa på stranden, — tar skörd på skörd af kindernas rosor, — strör askgrå blekhet å stelnande anleten.

Ljuf är en blomma i lifvets lunder, — ljufvare dock när hon tas i sin blomning. — Ty aldrig förgår den rosens fägring, — aldrig bleknar dess prakt, och undrande blickar följa den fram genom tiden till evighets ära" — — — (*låter boken sjunka*).

— "Aldrig förgår den rosens fägring — aldrig bleknar dess prakt", — — — skön synes mig sådan död, — — skönare nästan än lifvet självt! (*kysser rörd, boken*). Sancta Karin, haf tack för en

sådan tröst! — Må nu komma, hvad komma vill, jag är redo, beredd af en ängels hand! (*sjunker på knä, sträcker ut händerna mot aftonrodnaden som skimrar in genom fönstret*) " Ave Maria — — çoeli regina — — ora, ora pro nobis" (*bryter ut i häftig gråt, döljer ansiktet i händerna*).

FÅNGVAKTAREN.

Herr Riddare!

(*Nils rör sig ej.*)

FÅNGVAKTAREN.

Herr Riddare — jag hör steg — I mån ej dröja här längre!

NILS

(*far upp, häftigt*).

Hvad är det?! — Ah var lugn, gamle, det är bara köksfolket som kommer med maten. (*går emot dörren. Den slås upp, innan han hinner halfvägs och Erik rusar in med en dolk i ena handen och en bardisan i andra, följd af drabanter, hvilka stanna i dörren. Göran in till sist.*)

ERIK.

Nils Sture — är du der, din riksförrädare!

NILS.

Jag är ingen förrädare (*böjer knä*) Nådigaste Herre, jag har tjänt Eder trofast och vågat mitt lif för Eder — —

ERIK.

Ditt lif — — ditt lif — det vågspelet vilje vi ändtligen se på allvar! (*stöter till med dolken så häftigt, att Nils ryggar baklänges och stiger upp.*)

NILS.

(*fattar med båda händerna om dolkens fäste, drar den ur såret, kysser den och ger den åt kungen*).

Nådig Herre, skona mitt lif —

ERIK.

Hör så den skälmen kan bedja för sig! Dö — dö — din hund! (*stöter till honom med bardisanen*).

NILS

(*ryggar baklänges undan emot dörren till sitt fängelse*).

Nåd – nåd —

ERIK

(*stöter till ännu en gång*).

Talar du än, din förrädare!

(*Nils faller innanför dörren, stönande af smärta.*)

ERIK.

(*vinkar en drabant*).

Gör slut, fort slut på honom! (*vinkar till Göran och de andre*) Och nu, efter dem — efter dem allihop döda, — döda hvarenda en, hur Ni vill, — hvar

Ni vill, bara Ni gör slut på dem! (*de rusa förbi honom in i gången. En af dem rycker till sig nyckelknippan af fångvaktaren och svänger den högt öfver hufvudet när han springer*).

ERIK

(*skriker efter dem*).

Men skona Herr Sten! (*ser mörkt inåt Nils Stures fängelse*) Nu skall du inte störa min sömn längre! (*rusar ut*).

Ridå.

Akt. IV. 1.

Festsal på Stockholms slott. I andra kulissen ett förhänge, som kan dragas undan åt båda sidor, hvarigenom i förgrunden ett mindre kabinett uppstår. Detta har en dörr till vnster och ett fönster till höger.

Vid aktens början är förhänget tilldraget och kabinettet upplyst endast af en fackla, som sitter i en ring å den ena dörrposten. Från festsalen höres sorl af röster och svag musik, samt klangen af bägare och bordsilfver då och då.

Månsken in genom fönstret. Kung Erik sitter, festklädd, i en högkarmad länstol vid fönstret, försjunken i tankar. En tjänare för in Göran Person genom dörren till vänster och går.

GÖRAN

(*går fram till Erik och bugar sig*).

Eders Majestät har låtit kalla mig —

ERIK

(*ser ej åt honom, men hugger hastigt tag i hans arm och pekar ut genom fönstret. Hastigt och halfhögt*).

Ser du — — det är hvitt igen —

(*Göran drager sig något tillbaka, ser på honom och skakar på hufvudet.*)

ERIK

(*beaktar det ej, lyfter endast högra handen, rör den af och an och låter månskenet spela fram öfver den*).

Ja — det är hvitt —

GÖRAN.

När var det annat?!

ERIK

(*alltjämt stirrande ut*).

— Allt sedan den mordnatten — hvart jag kom — i skogen — på ängderna — vid sjön — öfverallt flödade det emot mig som blod — — blod som jag själf utgjutit! — Jag såg intet utom blod — sol och måne och stjärnor, allt var försvunnet — jag hade genomborrat himlen — förstår du — genomborrat den med den här handen, och det var himmelen som blödde. — Den har förblödt nu, den är död — kall — och däruppe ur det gapande såret — ser du? — Ser du ansiktet som tittar fram där — du tror det är månen — nej — se noga — ser du? — Med silfverhvitt hår och böljande, silfverhvitt skägg, som hänger ända ned till jorden — ända hit ned till mig — ser du — se, på min hand här! (*höjer handen, låter den belysas af månskenet igen*). Ser du så det hånler däruppe — det är Svante Stures ansikte ser du — och se här — (*håller upp handen i mån-*

skenet) se så det slingrat sig om handlofven — så fast — och så tungt — och kallt — (*griper häftigt tag om handlofven med andra handen*). Aj — hjälp mig — lös mig! Hör du inte — gör mig fri! (*sjunker samman*).

GÖRAN.

De bojorna kan ingen mänsklig hand lösa!

ERIK.

Hör du inte — du skall hjälpa mig!

GÖRAN.

Eder kan ingen hjälpa nu mera, på Eder är allt medlidande bortkastadt! I hafven förspillt allt, och det just när I stoden i begrepp att vinna allt! Hvad gagnade Eder det blodsdådet i Upsala, när I ej fullföljden det ända till slut och tog hufvudmannens lif jämte de andras? Hvarför läten I hertigen slippa lös från Gripsholm, — hvarför gjorden I bot och bättring och ursäktade och förödmjukade Eder för de förrädarnes anhöriga, — hvarför gjorden I mig till syndabock och offrade Eder trognaste tjänare för att blidka Edra fiender? — Tror I då de blefvo Eder blidare för det? Nej — men i stället för att frukta och hata Eder, förakta de Eder nu, och därför skyr förräderiet ej längre dagen, utan marscherar med flygande fanor och klingande spel och Edra köttsliga bröder i spetsen, midt på ljusa dagen fram för att taga Eder krona! (*med ett kort hånskratt*). Hvad gagnar det Eder *nu* att gifva mig friheten och makten och gods och ära åter, när I *då* kastade mig i fängelse — *då*, när jag

behöfdes som bäst? Sätt mig i fängelse igen, kung Erik, jag kan ej längre gagna Eder, — de bojor som binda Eder kraft med osynliga länkar, de hafven I själf pålagt Eder och nu ären I för svag för att lösa dem igen!

ERIK.

Men så hjälp mig — hjälp mig då!

GÖRAN.

För sent, kung Erik, för sent! — När en man upphör att vara man och herre — när han gör sig till slaf för kvinnonycker och omanliga hugskott, så är han förlorad och hans tid är all, vore han så jordens mäktigaste konung (*visar åt festsalen*). Hvarför lyssnaden I till *henne* där, mer än till mig? Hvarför lärden I af henne där, att se mig, Eder trognaste vän an, som vore jag den onde själf, fastän jag intet ville utom Eder makt och Eder storhet? Insen I nu ändtligen att kvinnohänder äro för svaga för maktens spira och svärd! De äro väl skickliga att binda, och knyta nät och lägga snaror, men att slita sönder snarorna därtill höfves *mannakraft*; — öfver hjärtat må de härska och ljuta balsam i sorgfylldt sinne — men ej lära man fruktan när han har ansvarsfullt värf att fullbringa! Ty fruktan tar döden på mannakraften! Och illa skickar det sig för manligt förnuft att gå i kvinnokänslans ledband, när det skall härska öfver land och folk!

Öfver land och folk härskar *nödvändigheten*, kung Erik, *den* är konungens rättesnöre, den står öfver medlidande och vänskap och frändskap och hjärtesak, och dess bud lyssnaden I till en gång

— *när I handladen.* Men så kom tvekan och förlamade Eder handlingskraft, och därför går nu nödvändigheten ut öfver Eder själf! Ty så bjöd Eder nödvändigheten att en skulle dö på det ej alla skola förgås. Och denne ene var hertigen. I togen ej hans lif och därför tar han nu Ert i stället! (*skrattar*). Hvad gagnade alltså förödmjukelse och botgörelse och kristlig mildhet ?! Hvad gagnar det Eder att nu kröna Edert inbillade „bättre“ jag i hennes (*visar åt festsalen*) person och fira dess upphöjelse med brusande fester och yttre ståt, när det är vanmäktigt mot hvad som naggar och tär Edert sinne?! Eller ären I kanske glad och belåten? Sitter I ej härute och gräfver i det förflutna, fjättrad af dess tyngd, och skriker på hjälp, hjälp, för att få de fjättrarne lösta!? — (*kommer närmare*). Skall jag lösa dem? — — Nåväl: det är *ångern* som grämer och naggar Edert sinne! (*fanatiskt*) Kung *ångra aldrig hvad du gjort* — ångra endast hvad du *icke* gjort, så är du fri och man igen! — Gräm dig ej öfver att ha dödat! Hvad är ett lif när det står i vägen? Det är öfverflödigt och hvad öfverflödigt är skall bort! Du handlade rätt när du handlade! Och du handlade orätt när du stannade på halfva vägen! Inse det — inse det nu, och bojorna falla af dina händer af sig själf! —

ERIK

(*sitter sammansjunken och förkrossad, höjer hufvudet och ser på honom, låter det så sjunka igen. Tonlöst*).

Kan du säga mig — — hvem som är kung i Sverige — — nu? —

GÖRAN.

Hvem?! Han som sitter därinne vid gästabudstaffeln, vid din drottnings sida; — *ingen* — *ingen* är det! (*skrattar till*).

ERIK

(*som förut*).

Ingen?!

GÖRAN.

Ja. Och vet du hvem denne ingen är? — Nils Sture är det. Nils Sture är kung i Sverige i detta nu, — död men ändå lifslefvande tronar han i ditt sinne — han är det, som väpnat dina fiender emot dig, och nu sitter han som bäst därinne på karmen af din drottnings stol och löser kronan från hennes hufvud. Vet du ej att de döda gå igen?

(*Erik reser sig halft upp, ser sig förfärad omkring, sjunker så ned i stolen igen.*)

GÖRAN.

Såg du dem nu, såg du honom och gamle gref Svante och de andra — såg du dem? — Åh — jag såg att du såg dem! De komma nu till bröllop, kung Erik — de komma för att hylla din Karin som drottning, såsom de lofvat. Ty de äro riddersmän, och en riddersman står vid sitt ord in i bleka döden. — Och för att du väntar dem, är du ej där inne hos dina andra gäster, utan sitter här ute för att ta emot dem. — Hör du dem komma nu? — Hör du? —

(*Man hör steg därutanför, Göran springer till*

dörren och slår upp den — en harneskklädd man, med nedfälldt visir och fullt beväpnad träder in och stannar vid dörren.)

(*Erik utom sig af fasa, rusar upp och emot honom, men ryggar tillbaka, likblek och darrande.*)

GÖRAN.

Ja — darra — darra, kung Erik, — darra för den, som nu härskar och har makten i stället för dig!

ERIK
(*flämtande och med halfkväfd röst*).

Johan — broder — är det du? — (*Den obekante slår till ett hånskratt*). Skratta inte, — skratta inte — — ser du inte hur jag är öfvergifven af alla människor, — — röres du inte af att se mig i så stor eländighet? —

(*Den obekante korsar armarne öfver bröstet och ser tigande på honom.*)

ERIK
(*fram och störtar sig på knä för honom*).

Haf barmhärtighet, Herre och Konung, — ja konung; ty du är det, icke jag, — du är det med rätta, ty Gud själf har dömt emellan oss och han har så velat. Och då han nu så styrt hafver, så ber jag af ödmjukaste hjärta, haf för Guds skull medlidande med mig, — tillgif det onda jag efter djäfvulens och hans sändningemäns tillskyndelse tillfogat dig! Ty Gud skall veta att det mest är skedt utan mitt vetande och min vilja. Tillstäd

icke (*knäpper ihop händerna*) tillstäd icke att de taga mitt fatttiga lif! De eftertrakta det alla, — beskydda mig, — tillgif mig för Kristi skull, — jag vill vara dig en tro och lydig undersåte!

(*Den obekante skrattar till.*)

ERIK

(*reser sig långsamt*).

Tror du det ej?! — Så låt mig då få resa ut ur landet under säker lejd! (*Paus.*) Du tiger?! — Du svarar inte?! — Ja, jag vet att jag är en stor syndare, men jag är ändå din bror. — Så tag mig då i Guds namn, tag mig och gör med mig som du vill, — — men handla godt med mig, — gör det, och gif mig i Guds namn ett ärligt fängelse —

(*Den obekante slår upp hjälmvisiret. Man känner igen Sten Erikson Leijonhufvud.*)

ERIK

(*ryggar tillbaka, förvirrad*).

Du Sten Erikson? Lefver du än? — Ah, så lefva väl de andra också! — Det var alltså en dröm endast! — En elak dröm!

STEN ERIKSON.

Nej — de äro nog redligen döda, Gud vare deras själar nådig. Och hade det kommit an på dig, så vore jag nog med dem där de nu äro. Men du sade åt den djäfvulen där (*pekar på Göran*) att skona Herr Sten. Och då vi voro två med det namnet så skonade han oss båda. (*Skrattar*) Djäfvulen var dum den gången! Men mig lyster ej

att leka den leken en gång till och därför — — (*tar ett steg emot honom, räcker honom handen*).

ERIK

(*ryggar undan*).

Hvad vill du mig?!

STEN ERIKSON.

Är du rädd för att bjuda mig välkommen?! Har du ej själf bjudit mig till din frillas bröllop?

ERIK

(*återfår i följd af förolämpningen sin energi och sin sinnesnärvaro. Rusar emot honom*).

Hvad vågar du?! Guds död! (*slår upp dörren*) Drabanter hit! (*Drabanterna rusa in.*) Tag honom! Spetsa honom! (*de fälla bardisanerna*).

STEN ERIKSON.

(*hotande*).

Det gäller kamp på öppna fältet nu, och med hederliga vapen, — ej lönmord! Kan du döda mig i *den* kampen så är jag redo.

ERIK

(*ännu mera rasande*).

Stick ned honom! Döda honom! (*drabanterna göra min af att lyda*).

STEN ERIKSON.

Halt! Jag kommer från hertigen! Och kröken I ett hår på mitt hufvd, så är det slut med hvar förhoppning om att få förlikning till stånd med honom!

ERIK

(*vinkar åt drabanterna. De draga sig tillbaka till dörren*).

Hertigen sände dig till mig?

STEN ERIKSON.

Ja. Men inte för att gifva svar på de underhandlingsförsök du gjort. Utan för att säga dig att först vill han hafva den våldsmannen, Göran Person, i sin hand, innan han tänker på några underhandlingar!

GÖRAN PERSON

(*med konstlad munterhet*).

Ha ha! De veta så väl, att jag är den ende som är Eder trogen, — det är halfva segern för dem att göra mig oskadlig!

STEN ERIKSON.

Hvad skall jag så svara hertigen?

GÖRAN

(*till Erik*).

Svara honom intet, Herre! Det är blott en snara, som de lägga ut för Eder! De vilja taga ifrån Eder den ende som kan föra en underhandling för Eder. Och när de så fått sin vilje fram, bekriga de Eder lika fullt. Så är förrädares art. — Eller tror I att de börjat detta krig och lyftat upprorsfanan för att komma hit och underhandla?! Nej, de gå ej in på annat än underkastelse på nåd och onåd, därtill ha de redan vågat allt för mycket.

(*Erik tiger och vänder sig bort.*)

STEN ERIKSON.

Till konungen sände mig hertigen, ej till dig, ditt prästeök. Och om konungen tiger, så är det det minsta du också har att göra. Men det är tyvärr så, och har tyvärr alltid så varit, att du har haft för mycket att säga här. Och däraf kommer allt ondt som skett. Men så finnes det heller inte en hederlig man här i landet, som inte ville glädja sig åt, att få se dig dingla i en galge så fort som möjligt! (*till drabanterna*) Icke sant, gossar?

DRABANTERNA.

Ja, ja! Död åt honom! Till galgen med honom! (*tränga sig hotande fram emot Göran*).

GÖRAN

(*på knä för Erik*).

Skydda mig, Herre! Hjälp mig!

ERIK.

Ville du hjälpa mig nyss? Hade du medkänsla för min olycka? Nej, *hån*, hån och skadeglädje endast. För du tänkte endast på dig själf. Så tänk nu på dig själf. Stå ditt kast!

GÖRAN.

På Eder — på Eder tänker jag. Det är döden för Eder om de taga mig, — endast jag kan ännu rädda hvad räddas kan —

DRABANTERNA

(*omringa dem båda*).

Lämna ut honom — gif honom åt profossen, vi göra gemensam sak med hertigen annars!

(*Göran klamrar sig fast vid Eriks knän*).

(*Erik står med korslagda armar och ser drabanterna hotfullt an utan att svara dem med ett ord. De skrika och väsnas.*)

STEN ERIKSON.

Hvad svar skall jag gifva hertigen?

ERIK

(*hastigt frånvänd*).

Tag honom! Annat svar är ej af nöden.

Göran Person hastigt upp, rusar bort och drager undan gardinen, som skiljer rummet från fästsalen. Man ser Karin Månsdotter i bröllopsskrud till bords med gäster. Framför bordet stå marsken, drotsen och kanslern med regalierna orörliga som statyer. Drotsen håller kronan, marsken svärdet, kanslern spiran och äpplet.

GÖRAN.

Hjälp, rädda mig, drottning Karin!

Karin Månsdotter reser sig upp och ser full af fasa på uppträdet. Musiken tystnar.

ERIK

(*fram och slungar Göran tillbaka*).

Tillbaka! Ej ett ord talar du till henne! (*till taffelsällskapet*) Behållen Edra platser allesammans! (*till drabanterna*) Tag honom! (*de rusa på Göran och gripa honom*).

ERIK

(*till Göran*).

Ditt hufvud var det jag skulle ha tagit när du bad mig om min broders! Men nu ger jag djäfvulen hvad djäfvulen tillhörer, och —

GÖRAN

(*brottas med drabanterna. Vildt*):

Och djäfvulen *tar* sin tillhörighet, lita på det! (*sliter sig lös. Fram emot Erik.*) Du försvor dig åt honom nu, kung Erik! Så ned med dig då! Ned med dig! (*låter fängsla händerna*) Se där, — tag mig! *Nu* följer jag gärna! Och *jag vet* hvart jag går, — men du — (*hånleende*). Välkommen efter, kung Erik! Välkommen efter! — (*hånskrattande*).

ERIK

(*efter en paus till Sten Erikson*).

Hälsa mina bröder, hertigarne, och säg dem, att inga vidare underhandlingar behöfvas! Säg dem, att jag förlåter dem och att de i frid må draga hem till sina hertigdömen igen.

(*Sten Erikson hälsar och går.*)

ERIK

(*går in i salen, ställer sig bredvid sin stol. Alla resa sig utom drottningen. Han lägger handen på stolskarmen*).

I hafven sett hvad som nu förefallit, — I hafven sett hvad som vederfarits den våldsmannen!

Sen! — det var kung Eriks olycksöde som gick med honom, — det var kung Eriks onda dagar som svunno när han försvann! Och aldrig komma de åter, — lidandets och förödmjukelsernas och brottets tid är förbi med honom som varit upphofsman till allt. — Att jag, konungen, ej med lugnt sinne kunde höra honom säga, hur upproriskt tal några mina undersåter fört, och huru de beslutat, att jag ej längre skulle vara kung, och att Nils Sture skulle vara det i stället är klart! Och när då herr Nils, trots allt det onda han gjort och utan säker lejd vågade komma till riksmötet, där jag skulle "afsättas", och då både han och hans fader voro oförsonliga, så var jag ju nödder att låta slå dem ihjäl. Att vid det laget också andra fingo ljuta döden är beklagligt. Men vi självfva hade det icke stort bättre. Det är, dess värre, hvarjom och enom bekant, huru vi måtte lefva som ett irrande vildt djur i skogarne, utsatte för djäfvulens och hans onda andars anfäktelser. Medan styrelsen gick vind för våg, och man släppte ut min broder från Gripsholm, släppte lös inbördes kriget öfver landet och lade hinder i vägen för mitt giftermål. — Men alla dessa sorgliga ting vilje vi numera ej tänka på. Vi viljom låta de döda vara dödaom, — vi vilj låta min förrädiske broder löpa, och tacka Gud som återgifvit mig hälsan och förmågan att åter föra styret och fullborda mitt giftermål. Komma nu hvad komma vill, nu är jag åter man att bjuda mitt öde spetsen! — Ty nu har mitt land en drottning, — nu har kung Erik en härskarinna vid sin sida, — nu har hans sinne frid. Och i kraft af denna nåd som blifvit

mig bevisad stryker jag nu ett streck genom det förflutna! För framtiden skall *allt* vara lycka och sällhet, — fred för mig och de mina, — fred för Eder, mina trogna tjänare, — fred för hela mitt land —

(*Ett kanonskott smäller utanför, — så ett, — och ett till. Riksdrotset rycker till och tappar kronan, marsken låter svärdet sjunka.*)

ERIK.

Guds död! Tappade du kronan, drots! Tag upp den — tag upp den strax! (*Vill själf rusa fram och göra det, men i detsamma rusar en drabant in.*)

DRABANTEN.

Förräderi! De äro öfver oss — hertigens folk rycker fram till anfall!

EN ANNAN DRABANT
(*in*).

De ha öppnat stadsportarne — de rycka fram emot slottet!

ERIK.

Var det *den* freden de ville underhandla om, så skola de få den — utan vidare!? Följ mig marsk! Kom! (*rusar mot utgången, vänder sig där och ropar åt kanslern*) Gör allt redo till drott-

ningens kröning! Den skall *ändå* äga rum i morgon, till trots för allt! Ah, mina kära bröder, I höllo Eder för goda att komma till den kröningen, — men jag skall tvinga Eder; på knä, — på knä skolen I bevista den! Kom! (*ut följd af alla närvarande utom Karin, damerna, drotset och kanslern. Kanonskotten dundra vidare*).

(*Drotset tar upp kronan och går fram till Karin med den.*)

(*Karin skjuter den ifrån sig, vänder sig bort och håller händerna för ögonen.*)

Scenen förmörkas, kanondundret fortfar under tiden, aftager och upphör. Klockringning blandar sig med det, och fortfar sedan det upphört. Strax innan scenen upplyses igen, brusande orgelmusik.

Så full dagsbelysning öfver allt, facklorna äro släckta, taffel och stolar borta. Så snart scenen blifvit upplyst slås de båda dörrarne i fonden, till slottskapellet, upp, och under klockringning och orgelmusik intågar kröningsprocessionen. Först ärkebiskopen jämte assisterande präster, så Karin iförd krona och hermelinsbrämad mantel, hvilken uppbäres af två pager — så ett fåtal gäster, mest damer.

KARIN.

Skjutandet har upphört —

DROTSET.

Ja. Hans Majestät är väl strax tillbaka då. (*suckar*). Att inte en gång få vara i fred vid ett

sådant tillfälle, utan nödgas draga i strid midt under själfva ceremonien —

(*Karin suckar och för näsduken till ögonen. Går så vidare följd af alla. När hon kommer fram till det ställe där scenen är afdelad af det nu helt och hållet undandragna förhänget, kommer Erik in genom dörren till vänster, fången, barhufvad och utan vapen, samt bevakad af drabanter, hvilka uppställa sig på båda sidor om honom. Till sist kommer hertig Carl iklädd full rustning.*)

(*Karin skriker till, vacklar ett ögonblick och är nära att falla, stöder sig på en hofdam ett ögonblick. Samlar sig så och skyndar fram emot Erik.*)

HERTIG CARL

(*ger en vink. Ett par drabanter taga henne mellan sig och föra henne öfver till andra sidan. Till de Erik bevakande drabanterna*).

För ned honom i Sanct Eskils gemak —

ERIK.

Till skattkammaren?!

CARL.

Ja — där är nog godt om plats nu, så som du huserat med de skatter och kostbarheter, hvarmed vår fader, salig kung Gösta fyllt den.

ERIK.

Det kan jag tacka dina vänner, Herrarne, för,

som under lyckans dagar öste med fulla händer ur den.

CARL.

Därmed har jag intet att skaffa. Men sådana furstar som du ha alltid tjufvar och skälmar i sin tjänst. (*Till drabanterna*) För ned honom och bevaka honom väl. Ingen må tala med honom, innan hertig Johan kommit och ständerna beslutat hvad med honom ske skall, och valt konung i hans ställe.

ERIK.

Skall konung väljas, så skall väl tronen först vara ledig!

CARL.

Jag skulle mena att så är, sedan du öfvergifvit dig och frånsagt dig regementet.

ERIK.

Därför är tronen ej ledig. Efter mig följer min son, det har både Johan och du erkänt och bekräftat med hand och ed. Och din ed gäller —

CARL.

Du gör orätt i att erinra mig om aftvungna löften. — Hvad betyder det för öfrigt om vi ock hade tusenfaldt bekräftat och besvurit de dinas rätt till tronen — när de själfva förbrutit denna rätt.

KARIN
(*häftigt*).

Förbrutit?!

CARL

(*hänsynslöst*).

Ja — förbrutit den, genom sin föraktliga och nedriga börd.

KARIN

(*häftigt*).

Hvad föraktligt är i min börd — hvad nedrigt i min härkomst?! — Var min far ej en hederlig man — var min mor ej hans lagvigda hustru? Var han en mördare, en tjuf eller en skälm? — Åh — jag ville önska dig, hertig Carl, att du finge gå i din graf med så fläckfria händer, som min fader hade. Men du kommer nog att besudla dem med oskyldigt blod också du, för du har nog också hemlig lust till kronan! Och blod låder vid Svea-rikes krona — blod af både skyldiga och oskyldiga! Och Gud vare lofvad om min börd är så ringa, att det räknas mig till ett brott att ha tagit i den klenoden med rena händer!

KARL.

Tala med aktning om kronan som du ännu bär!

KARIN.

Gud skall veta, att jag ej missaktar den klenod, som ger makt att öfva rätt och barmhärtighet! (*häftigt*) Men du, hertig Carl, skall ej tala med förakt om besegrade fiender! Du vågade kalla min börd föraktlig, fastän ingen fläck låder därvid. (*häftigt*) Min fader tjänade sitt land så godt som

någon ann — ja lika godt som din salige herr fader! Ljöt kung Gösta sitt blod för sitt lands frihet och ära så var det blod, som rann ur korporal Måns ådror för samma sak, inte ett dugg sämre; — och blef din far tagen till kung, så blef min tagen till korporal, och det kan vara lika så godt! En ann är så god som en ann! Det är inte på sysslan det kommer an, hertig Carl, utan på mannen som står vid den! Och min fader hade heder i kroppen och var en man som gjorde sin plikt och gaf sitt lif för sitt land på sitt håll, lika bra, som din far på sitt. Därför skall den enes son inte komma och säga den andres dotter föraktfulla ord på hans minne! Så högt steg ändock korporalsdottern, trots den föraktfulla börd du tillvitar henne, att hon nu är jämlik med din egen moder i rang, och till alla tider kommer att gälla för landets rättmätiga drottning och aktas och äras som sådan! Respekt för din drottnings majestät, hertig Carl, — ditt ord ensamt är ej mäktigt nog att taga kronan från min hjässa, om den saken skall först riksens ständer oah riksens råd besluta. Och till dess skall jag hafva den ära mig tillkommer.

CARL.

Annat har jag heller icke sagt, än att I det skolen. (*Till vakten*) För Hennes Majestät (*lindrigt ironisk betoning på majestät*) till sina gemak och bevaka henne väl. Ingen får komma till henne.

KARIN.

Skall jag ej få följa min man?!

CARL.

Nej. Han är en allt för farlig fånge och skall bevakas med all omsorg. I däremot kunnen om ett par dagar resa med edra barn till de gods I väl får Eder anvisade af ständerna och lefva där såsom Eder lyster.

KARIN

(*ännu häftigare*).

Skall jag ej få följa min man?! Tänker I låta skilja oss åt?!

CARL.

Så kommer det helt visst att blifva.

KARIN.

Vet du ej att jag är hans lagvigda hustru? Vill du försöka skilja hvad Gud förenat?! Åh, kunde du det, *aldrig* kunde du dock slita åtskiljs hvad kärleken gjort till ett. Ty kärleken är förmer än vigsel och kröning — den är allt — den band oss så fast vid hvarandra från första stund vi möttes, och den kommer att så göra, tills döden förenar oss ännu fastare. Gud skall veta att jag intet begärt, hvarken att bli hans maka eller hans drottning — hvarken det ena eller det andra, blott *det*, att få vara hos honom och kyssa sorgen från hans panna och trösta hans hjärta när missmodet pinade och sargade det — det är allt hvad jag vill, det är allt, hvad jag velat, och Gud signe dig, min

arme Erik, för att du lät mig få det och gaf mig den lyckan. (*Går till honom och omfamnar honom.*) *Den* lyckan vill jag nu gifva dig igen, så godt jag kan och (*halft gråtande*) så hårda äro nog ej dina bröders hjärtan, att de neka dig, hvad som är den fattigaste förunnadt! — (*Kysser honom gråtande. Alla äro rörda.*)

KARIN

(*vänder sig till hertigen, tager af sig kronan och ger honom den*).

Se här — tag den — fröjd gaf den mig ej mera än jag hade förut — lidande gaf den mig ej mera än mitt hjärta redan hade — tag den —

(*Carl tar kronan*).

KARIN.

Och nu tager jag Eder alla, som här närvarande äro, till vittnen, att jag, Karin Månsdotter, herr Erik den fjortondes lagvigda fru — att jag härmed afsäger mig alla rättigheter till kronan för mig själf och för mina barn. Och det vill jag upprepa och bekräfta, när, hvar och huru det så önskas. Men min man vill jag följa. Har jag delat hvad ljuft var, så vill jag ock dela hvad ledt är med honom. Det är min rätt och min plikt, och det skall ingenhederlig människa förmena mig. (*Till drabanterna.*) För oss till samma fängelse! (*fattar Eriks hand.*)

HERTIG CARL

(som under det senaste haft svårt att dölja sin rörelse, går plötsligt fram och kysser hennes hand. Så till vakten):

För deras Majestäter till deras gemak och behandla dem med all respekt. De skola hafva allt som förut, till dess tingens nya skick ordnats! (*Kommenderar*) Skyldra!

(*Vakten ställer upp sig och skyldrar, hertigen med, Erik tar Karin vid handen och går med stolt hållning förbi fronten och ut till vänster.*)

(*Ridå.*)

Akt V.

Rum på Gripsholms slott. I fonden utbygdt fönster, djup fönsternisch. Till höger i förgrunden en af ett förhänge dold dörr. Till vänster dörr till korridoren. Strax till höger om fönsternischen ett med teckningar, silfver och guldplåtar, hammare, ett litet städ, stampar och andra ciselör- och gravörverktyg betäckt bord, — framför bordet en stol.

I fönsternischen till vänster ett staffli med en under arbete varande tafla. På väggen midtemot hänger en luta.

Framför staffliet sitter Erik på en låg stol och målar. Fönstret står vidöppet. Solen är nära sin nedgång och kastar ett skarpt sken in, så att återspeglingar från Mälarens böljor vindar sina eldormar öfver väggen. På bänken invid den väggen sitter Karin Månsdotter, försjunken i betraktande af hans arbete. Erik klädd i en lång, vid, veckrik rock af grönt kläde, med mycket bred, nedvikt krage, och öfver bröstet sammanhållen af ett ciseleradt guldspänne, arbetar ifrigt, och småpratar under tiden.

ERIK

— utan en båt på vattnet, — utan en människa på stranden — bara skog och sjö och himmel och solnedgång, — just så tycker jag bäst om det; — så kan man tänka sig hvilka personer och händelser man vill in i taflan, och lämna åskådarens fantasi fritt spelrum såframt han *har* någon. Icke sannt, Karin? (*hon tiger*).

ERIK

(*något gäckande*).

Och dessutom är det bekvämast att måla så — för en hvar stympare —

KARIN.

Det förstår jag mig inte på. Men för mig kan du gärna vara den värste stympare, du är mig ändock den störste mästare som någonsin lefvat och herrligt är allt hvad du gör för att det kommer från din hand. Med hvart streck, hvart penseldrag hvar minsta rörelse tränger du in i mitt sinne och gör det fruktbart och sår där tankar och känslor som spira upp och alla vilja tillbaka till dig. Och det är det skönsta som finnes. Kan man skapa skönare än det skönsta? (*stiger upp, drar hans hufvud till sig och kysser honom på pannan*).

ERIK.

Nej — på munnen! (*hon kysser honom*). Så

nu skördade jag hvad jag sått! Och nu, gör dig redo att ta emot ny sådd! Sätt dig där igen — (*hon lyder*) så skall jag berätta en saga för dig igen, — en saga om dig själf, förstås. Ty du är som en hel saga, när du sitter där och låter sol och luft och vågornas lek med ljuset väfva guldslöjor om din väna gestalt och leka i ditt gyllene hår — (*studsar*) Hvad?! — Jag ser silfver i håret! (*lägger ifrån sig penslar och palett, betraktar henne noga*). Ungaste människan! — — Och — rynkor om ögonen?! — Och — hvad glänser där i ögonvrån? (*Hastigt till henne sätter sig vid hennes sida, drager henne till sitt bröst, kysser hennes båda ögon*). Stackars Karin, — du har det allt svårt!

KARIN.

Aldrig hade jag det bättre!

ERIK.

Men — *tårar?!*

KARIN.

Jag har aldrig känt mig så lycklig. Och då flöda ögonen också öfver. — Är du inte också lycklig nu?

ERIK.

Ja, men sannerligen om jag tänkt efter om jag är det eller ej förr än nu. Det var eget, det gjorde jag alltid förr.

KARIN.

Förr då var du misstrogen och orolig och såg olycka öfver allt; — men nu har ditt sinne fått ro och frågar inte mera efter lyckan. Och det är den största lycka som finnes.

ERIK.

Och öfver den — grät du?

KARIN.

Nej. Men öfver att den kan ta slut. Det gjorde mig vemodig. Och aldrig har jag känt det så starkt som nyss. (*oroligt*) Tänk om det vore förbi nu. Lyckan plär vända sig just när man är som lyckligast —

ERIK.

Hvad skulle kunna hända oss numera? Djupare än vi föllo kan ingen falla! I går makt och glans — i dag fängelset och maktlösheten (*låter hufvudet sjunka*).

KARIN.

Saknar du det lif du har bakom dig?

ERIK.

Nej. Och finge jag börja om det, så ville jag börja just där jag nu är, — börja med dig vid min sida, — börja arbeta på de gåfvor Gud ned-

lagt i mitt sinne, och hvilka jag hittills försummat. *Det* var det som tryckte mitt sinne, att mitt lif måhända är förfeladt, och att det var en olycka för mig att födas till en tron, när jag föddes till konstnär. Ty jag gräfde ned mitt pund gräfde ned det under prakt och glans och nöjen och rikedomar. Och ärelystnaden som kunde mätta sig med all ära som finns, gräfde ej upp det igen. Men *nu* inser jag att det var den hemliga roten till mitt missnöje, och att det onda jag gjort kom sig af att jag ej vårdade gudagnistan inom mig utan lät den irra maktlös omkring i dunklet. Gode Gud, att en människa skall vara en så skröplig tingest! — Att sitta enväldig på en tron och ej ha makt att inse hvad som fattas en, — att behöfva gå en lång omväg genom brott och olyckor och först finna lyckan, finna sig själf, — finna hvad som gör lifvet värdt att lefva — i fängelset, när det är försent, — och när man ej längre har friheten att göra hvad man vill! —

KARIN.

Har du ej frihet här?! Kan ej din ande just här, ur din kropps fängelse, flyga högre och friare, än när den var fjättrad af höghetens högmod och maktens vanmakt?

ERIK.

Friare ja, men fången ändå — fången i det här fängelset af kött och blod, som hämmar dess flykt och vänder alla dess sträfvanden till fåfänglighet och fjättrar dess goda vilja vid materien.

(*Visar på taflan*) Se här hur litet jag förmår fasthålla och återgifva af hvad jag tänker och känner! Se hur de färgerna blekna mot prakten därute, — se här hur svag och maktlös människohanden är när den tror sig som friast! Nej — den duger inte! (*stöter till taflan*) Den gör mig till mods, som om jag för andra gången hade förlorat min krona! — Nej, jag vill försöka måla det åt dig *utan* pensel och färger. Men säg mig först — kan du se? Jag menar — kan du se hvad som ej är. (*visar ut genom fönstret*) Se då utmed stranden därborta, — ser du den förgyllda båten som glider fram där sirad med rosor och grönt, — ser du det röda klädet släpa i kölvattnet — ser du på aktertoftens silkeskuddar en gestalt —?

KARIN.

(*allt med blicken ut genom fönstret*).

Nej — jag ser två —

ERIK.

Och *hon* sitter med händerna i skötet, — blickarne smekande strändernas bugtiga linier, — lekande med böljorna — sökande bakom solnedgången —

KARIN.

— sökande, ja, — sökande bilden af sin hjärtans kär. Medan han sitter vid hennes fötter och spelar — kan du höra det Erik — — hör du hur hon

knäpper på lutan och sjunger — hör du hvad han sjunger — hör du —?

ERIK.

(*har obemärkt tagit ned lutan från väggen bakom sig, knäpper ett par ackord, gnolar*)

Och liten Karin tjänte på unga kungens gård,
Och liten —

KARIN

(*lägger handen på hans arm*).

Nej inte den — inte den! Det har gått den visan som det gick oss, — den har fått ett sorgligt slut, i stället för det som vi sjöngo om! — Du vet inte hur man sjunger den nu, ute ibland folket!

ERIK.

Det bryr jag mig inte om!

KARIN.

Den stämmer sinnet så vemodigt, — den för tankarne tillbaka till olyckan.

ERIK.

Nej — den för dem till de lyckligaste stunder jag haft med min Karin, därute på Mälarens vatten, så mången fager sommarnatt! — — —

Solen har gått ned, endast en svag ljusning in genom fönstret belyser dem båda. Annars är rummet mörkt.

ERIK
(*sjunger*).

Och hör du liten Karin säg vill du blifva min?
Och hör du liten Karin säg vill du blifva min?
Grå hästen och guldsadeln, dem vill jag gifva dig —

Under sången öppnas dörren till vänster, Johan III:s sekreterare Johan Henrikson träder in på tröskeln. Rummet utanför är starkt belyst af facklor.

Johan Henrikson står still ett ögonblick, går så in några steg, vinkar ut. Fångknektar in med facklor.

JOHAN HENRIKSON.

Tag af honom lutan! (*En fångknekt skyndar fram, rycker ifrån Erik lutan och går till Johan med den*).

Karin skriker till och far upp. Erik sitter ett ögonblick, förvånad öfver den plötsliga uppenbarelsen, rusar så efter fångknekten. Karin kommer långsamt efter.

ERIK
(*till fångknekten*).

Gif hit den! —

JOHAN HENRIKSON
(*åt fångknekten*).

Du ger den ej ifrån dig!

ERIK
(*till Johan Henrikson*).

Tager du af mig min egendom?!

JOHAN HENRIKSON.

I Konglig Majestäts fängelse finnes ingen annan egendom än kungens! (*Går upp i fönsternischen, ser taflan och paletten där, vinkar en fångknekt.*) Tag det här kluddet med! (*Fångknekten tager taflan, penslarne och paletten. Johan kommer ned i rummet igen.*)

ERIK.

Vet du ej att kungen, min bror, befallt, att jag här skall få syssla med hvad mig lyster!? Och att jag skall behandlas enligt rang och stånd.

JOHAN HENRIKSON.

Det skall du också. Men din rang och ditt stånd är statsfångens och den dömde erkeförbrytarens —

ERIK.

Du misstyder kungens befallning!

JOHAN HENRIKSON.

Däröfver är jag endast kungen själf räkenskap skyldig!

ERIK.

Hvem är du som vågar tala till mig så?

JOHAN.

Kungens kansler.

ERIK.

Johan Henrikson?! — Ve mig, då är kungen vred på mig, om han ger mig en sådan niding i handom!

JOHAN HENRIKSON.

Niding finnes här endast en, och det är den på hvars befallning min nådige Herre och jag fingo smäkta här i tornet många långa år. Du själf är det!

KARIN
(*till Erik*).

Byt ej ord med honom! Ser du ej så ondskan och hämndtörsten lyser ur hans ögon! (*Till Johan*). Betänk hvad öde Göran Person fick, — betänk det! Det kan komma att gå dig ännu värre! Och det är visst att stegel och hjul äro det minsta den förtjänar, som förvänder sin konungs sinne och narrar honom att våldföra sig på olyckan!

JOHAN HENRIKSON.

Hvems råd Hans Majestät behagar taga där-

öfver ägen I icke att få någon räkenskap. Men det har han befallt mig säga Eder, att han djupt sörjer öfver det förstockade sinne du lägger i dagen, Erik Gustafson, då du lönar hans godhet med att sinna på svek och förräderi. Du skall sinna på det onda du gjort, — du skall betänka ditt syndiga lefverne, och ångra din skamliga framfart. Och för att gifva dig rätt tid till det har han nu befallt att taga ifrån dig allt som gör dig tiden kort. (*Till knektarne*). Bär ut det krametl Och gör allt redo! (*Knektarne gå*).

KARIN
(*häftigt emot honom*).

Vågar du beskymfa en värnlös! Gå, gå — ut härifrån eller jag klöser ögonen ur dig, din skamlöse niding!

JOHAN HENRIKSON.

Jag går. Men jag kommer åter när allt är redo. (*Går ut*).

ERIK
(*som farit samman vid hans straffpredikan, ser nu upp*).

Bry dig ej om det. Jag kan sjunga utan strängaspel, och jag kan berätta vackrare för dig än jag målar! Se här! (*Går till bordet, tänder på ljusen i en där stående kandelaber, visar henne på de där liggande verktygen och plåtarna.*) Det här lät han mig få ha i fred! (*Håller upp en liten*

guldplåt emot ljuset.) Se här, det är nästan färdigt, — det skall bli ett spänne till din gördel, — kan du se?

KARIN.

Ja.

ERIK.

Ser du figuren här i midten, — den krönta tiggaren, — kungen i tiggarekläder, — ser du? — Ser du hvad det är som han håller i handen?

KARIN
(*böjer sig öfver spännet*).

Ett hjärta.

ERIK.

Sitt hjärta, ja. Och det bjuder han ut åt de krönta fruarne där — och åt de ädle herrar som stå där. Ser du dem? Ser du så de stå där, frånvända och låta honom tigga förgäfves om lof att få ge dem det, — alla visa de hjärtat ifrån sig, — alla ha de blott ögon för kronan som han bär, — och där är en, — han har handen utsträckt efter kronan, — det är Johan.

KARIN.

Och hvem är hon som knäböjer? (*Tager spännet*).

ERIK.

Ja — hvem är hon som knäböjer och sträcker ut händerna emot hjärtat som ingen annan vill ha — hvem är hon väl? — (*Sluter henne häftigt i sina armar och kysser henne.*) Gud signe dig för det, min Karin! Du har varit som en Guds ängel emot mig i all min tid! Gif hit! (*Tager spännet igen*). Hon skall ha en gloria om hufvudet! (*Tar en hammare, sätter sig framför städet.*)

KARIN.

För guds skull — låt bli det! Det hörs dit ut.

ERIK.

Prat hvad gör det! (*Hamrar*).

KARIN.

Han kommer att ta ifrån dig det med, den onda människan!

ERIK.

Hvad frågar jag efter honom! (*Hamrar vidare*). Så — — så där ja! Kom nu skall du få se! (*Hamrar på allt ifrigare.*)

(*Johan Henrikson in med fångknektar och facklor igen*).

KARIN.

Ah — jag sade dig ju — (*rycker till sig spännet.*)

JOHAN HENRIKSON.

Tag ut det där bordet, och alla verktygen med! (*Knektarne bära ut bordet.*)

JOHAN HENRIKSON
(*till Erik*).

Din synd och dina missgärningar skall du luttra i ditt samvetes ässja och smida om dem till fromma tankar. Men i guld och silfver och världslig materia må du ej längre arbeta. (*Till Karin*). Gif hit! (*Vill taga spännet.*)

KARIN.

Det är mitt!

JOHAN.

Allt här är konungens. Gif mig det!

KARIN,

Aldrig.

JOHAN.

Tvinga mig ej att taga det med våld.

ERIK
(*stöter honom tillbaka*).

Kommer du henne det ringaste för när, så stryper jag dig med egen hand!

JOHAN
(*vinkar fram ett par knektar*).

Tag fatt på honom! (*De göra min af att bära hand på Erik.*)

KARIN.

Håll! — Se där! (*Gifver honom spännet*). Du har våldet på din sida — jag ger vika. Men jag minner dig om att jag ej är fången, utan frivilligt här. Och att du ej har rätt att komma mig det allra ringaste för när.

ERIK.

Ja märk dig det. Och säg min broder konungen från mig, att om han ock förmår taga ifrån mig instrument och penslar och färger och verktyg, *så* stor är och blir aldrig hans kungliga makt att han kan befalla en enda af mina tankar! Säg honom det! Och märk dig så själf, att det var en kung som sade det, — en kung, som fick gå ifrån makt och krona och allt, och gå i fängelse för att lära sig inse det fåfängliga i att vilja befalla hvad som lefver i annan mans sinne, *när det ej vill af sig själf!* Säg åt honom att han kan begrunda sina egna missgärningar och brott innan han befaller andra att göra bot, — och säg honom att den fångne kung Erik nu på sin egen kropp fått lära huru gement ett brutet ord är till på köpet när det är ett kungsord, — och bed honom taga sig i akt så han ej behöfver få lära det — på samma sätt som jag. — Här (*lägger handen på*

Karins hufvud.) Här kan jag prägla hvad som rör sig i mitt sinne bättre än i metall och på målad duk, — här är den ädlaste af all materia, — den *enda*, som *fullt* förmår återgifva och upptaga i sig allt, hvad jag känner och tänker! Så gärna må du taga allt — allt! Jag behöfver intet utom henne! Och Gud vare lofvad för den stora nåd han lät mig syndare komma till del, när han gaf mig henne att öfverantvarda min själ åt! *Han* har för länge sedan förlåtit mig efter han lät mig få hafva henne till hugsvalelse i min nöd, det tror jag förvisst!

JOHAN HENRIKSON
(*hånleende*).

Var ej allt för säker på det, Erik Gustafson. Så lätt vann ännu ingen syndare himlens förlåtelse.

(*Erik ryggar tillbaka förfärad öfver det hemska uttrycket i hans ansikte.*)

JOHAN HENRIKSON
(*tar ett steg framåt. Hårdt*).

Gör dig redo att följa mig. Tag afsked af henne och af dina barn. I skolen skiljas åt!

ERIK och KARIN.

Skiljas!

KARIN.

Det är hjärtlöst tyranneri!

ERIK
(*häftigt*).

Det är svek och bedrägeri! Det är mord — det är nidingsdåd!

KARIN.

Har du ej själf hustru och barn?! Kan du med kallt blod vilja slita åtskiljs hvad som ej kan lefva åtskiljs!? Människa — hör du inte — döda oss hellre på fläcken båda två — döda oss. (*Ställer sig framför Erik och breder ut armarna.*) — Se här — stöt till! —

JOHAN HENRIKSON
(*står med korslagda armar*).

Så lyder ej min befallning! Endast att ännu i denna natt föra dig härifrån och till Vesterås — och där skall du sitta *ensam* och begrunda dina synder så länge! Men det kan du vara viss på, att höra dina vänner ej upp med sina stämplingar för att få dig fri, — och tröttnar kung Johan på att jämt och ständigt nödgas flytta dig från det ena stället till det andra för att kunna ha dig i säkert förvar, så drar han ej i betänkande att sända dig dit där hvarken sol eller måne skiner, och därifrån ingen mänsklig makt mera kan få dig fri. Och *här* (*slår sig för bröstet*) här har han en man som är redo att när som hälst forsla dig dig dit, och gräfva ned dig så djupt, att djäfvulen själf skall få svårt att gräfva upp dig igen, när han kommer efter sin del!

Och nu, låt det gå raskt! Fem minuter ger jag er att taga afsked på, men ej sekund mera!

(*Går och stänger dörren.*)

ERIK

(*efter en kort tystnad*).

Det är döden för oss Karin.

KARIN.

Ja, det är döden! Den klappade på hos oss nu. (*Tar hans hand.*) Låt oss bereda oss till döden då, Erik! Låt oss ta afsked af lifvet! — Gå och tag afsked af våra barn! (*drar undan förhänget till höger.*) Gör det. Men väck dem inte. Tids nog vakna de till det ändå.

ERIK

(*med rösten kväfd af gråt.*)

Jag kan inte — kan inte lefva utan Er —

(*Karin kan ej svara för rörelse, endast tecknar åt honom att gå dit in.*)

(*Erik stapplar förbi henne in.*)

(*Karin lutar sig mot dörrposten och snyftar häftigt.*)

(*Erik stapplar ut, sjunker ned framför henne, omfamnar hennes knän snyftande.*)

KARIN

(*med våld behärskande sina tårar*).

Väck dem inte — väck dem inte — stå upp! (*Han lyder. Hon stänger dörren, går så till honom och fattar hans hana*).

Är du rädd för döden Erik? (*han skakar på hufvudet.*) Nej, det visste jag! — Och nu kom och tag emot min tack. Det är allt hvad som ännu återstår mig att gifva dig — sedan jag ej får offra mitt lif för dig längre. (*Går med honom bort till fönsterbänken, till vänster, hon sätter sig vid hans fötter, stöder armarne mot hans knä och ser upp emot honom.*) Kommer du ihåg Erik första gången vi såg hvarandra — kommer du ihåg det?

(*Erik nickar.*)

KARIN.

Jag kommer ihåg det som vore det i denna stund — och så är det — ty närmare kunna vi ej komma hvarandra än vi då gjorde det med en enda blick. — Hvad var det du såg i mig då? Såg du den ringa borgarflickan hvars skönhet du kunde ta, och kasta bort? Nej — lika litet som jag i dig såg riddersmannen och konungasonen! Ty det allt är förklädnad — både stånd och yrken och skönhet och eländighet — allt bara förklädnad! Nej — när du såg mig och jag dig, då tändes i mitt inre en gnista af det eviga lifvet, och så var det också med dig. — Och den gnistan slog ut

till en klar värmande flamma, och den flamman var kärleken — och hvad *den* är, det vet jag ej — blott att när den tändes samtidigt i två människohjärtan så slocknar den aldrig, och intet kan döda den, ty den lägger *allt* under sitt välde. Den renar från det svartaste brott — den gör den uslaste ädel och hög — förbränner vårt mänskliga stoft med dess synder och laster — förädlar och *enar* — enar för evigt. Och så fast har den i lycka som i olycka smidt våra själar vid hvarandra att intet kan skilja oss åt — *intet*, om ock våldet lägger evigheter emellan våra stofthyddor. Och därför går jag nu lugn ifrån dig. Ty jag vet för visso att hvar du är, där är jag, och där jag är, där dväljes också du, att dina tankar gå dit mina gå och att din längtan sväfvar på samma vingar som min emot samma himmel. Tack för det du gaf mig den saligheten att aldrig kunna bli ensam, hvarken i tid eller evighet — (*kysser häftigt hans hand*).

ERIK.

Karin — Karin —

KARIN

(*som förut*).

Tack för det jag fick gifva dig detsamma — tack för hvar fröjd du gaf, för hvart lidande jag fick lida — för lust, för gamman — för kungaståt och fängelse; — tack för den tröst du gaf i min svåra nöd, när jag födde våra barn och du satt

vid min sida, och led mitt lidande och gaf mig din fröjd — — tack för lifvet, och tack, innerlig tack för döden, när den ändtligen en gång kommer till mig — med dig —

(*Erik sluter henne rörd i sina armar, de hålla hvarandra länge omfamnade.*)

Det knackar på dörren.

KARIN

(*ser upp*).

Dödens budbärare!

ERIK.

Han är otålig!

KARIN

(*stiger upp, lägger sin arm om hans hals*).

Låt oss gå då, Erik, att börja vår dödskamp — *hvar på sitt håll.* Måhända slutar det för dig förr än förr mig. Men hvilket det än gör, så tag med jämnmod hvad som ännu återstår dig. — Du har mycket att göra bot för — du har syndat mer än de flesta. Men var du stor i synd, så var du än större i kärlek — du har älskat mer än de fleste, och för den skull skall allt varda dig förlåtet. Ty — "den där mycket älskar, honom" — (*kan ej tala mer för rörelse, döljer ansiktet vid hans bröst*).

ERIK.

(*som stigit upp under de sista orden*).

— "honom skall ock mycket varda förlåtet!" — Tack för den trösten, tack, min egen Karin! (*Kysser henne.*)

KARIN

(*upp, hänförd.*)

Ja allt — *allt* skall varda dig förlåtet. — Och om ock eftervärlden målade din bild i det svartaste svart för det ondas skull söm du gjorde, så kan du vara förvissad om att invid den bilden skall till eviga tider Karin Månsdotter hålla trogen vakt, och hennes minne skall rena ditt från allt. Den förmånen skall du ha framför de fleste. Ty hvad du än gjort — hvad du än syndade af svaghet — *din kärlek* höll du helig; — *du kastade ej smuts på hustru och barn,* och därför skola hustru och barn hålla ditt minne heligt och lära andra göra det med!

ERIK

(som under tilltagande självsskakning hört henne, kan ej längre behärska sig — tar ett steg framåt, ifrån henne, sträcker händerna mot höjden och brister ut, med största intensitet).

Fader vår som är i himlen — du sände mig din engel från höjden, — sorg gaf jag henne och svåra bedröfvelse för den lycka hon gaf! — Förlåt min skuld, löna henne du, — gif henne ditt rike, — — såsom i himmelen, så ock på jorden, — (*med stigande gråt*) — ske din vilje — (*döljer, häftigt snyftande, ansiktet vid hennes skuldra*).

KARIN

Amen! (*kysser hans panna. Med behärskning*): Och nu — rak i ryggen min kung — gå att vinna din krona igen — tag döden som en man! Lef väl — nej *dö väl*, och glöm inte när ångesten kommer på — glöm inte då, att med vår skiljsmessa började vårt återseende!

(*Går och slår upp dörren. Ropar ut*).

Kom ut! Vi äro redo!

JOHAN HENRIKSON

(*in med knektar, hvilka bära facklor. Till en af knektarna*).

Sätt på honom handklofvarne!

(*Knekten går fram för att göra det.*)

KARIN

(*springer till och rycker ifrån honom handklofvarne och kastar bort dem*).

Den skammen skall du ej göra min Herre och man — det behöfs ej binda den som gjort upp med lifvet och — (*kysser Eriks båda handlofvar*) som redan bundits för evigheten!

(*Erik omfamnar och kysser henne lidelsefullt. Sliter sig så, häftigt upprörd ifrån henne och störtar ut.*)

Johan Henrikson och knektar efter. Därute slås en dörr igen med häftigt dån.

Man hör ett plötsligt barnskrik.

KARIN

(*öppnar dörren till höger*).

Jag är här — sof lugnt min flicka — — du får inte störa pappa — — (*bemästrar sina tårar*) — jag skall sjunga för dig — (*stöder sig mot dörrposten sjunger med halfkväfd röst*).

»Och liten Karin tjänte på unga kungens gård
Och liten Karin tjänte —»

(*Afbryter midt i sången och sjunker samman framför dörren till barnens rum, krampaktigt snyftande.*)

Ridå.

SLUT.

Charlottenburg våren 1899.

Rättelser.

Pag. 120 står: Akt. IV. 1. bör vara: Akt. IV.

„	120,	5:te rad	uppifr.	står:	vnster bör vara vänster
„	132,	14:de „	„	„	(hånskrattande) bör vara (af hånskrattande)
„	133,	8:de „	nedifr.	„	vara dödaom, — vi vilj bör vara vara döda, — vi viljom
„	141,	3:dje „	„	„	ingenhederlig bör vara ingen hederlig
„	161,	5:te „	uppifr.	„	hana bör vara hand
„	165,	9:de „	„	„	Kom ut! bör vara Kom in!
„	„	11:te „	„	„	Knektarna bör vara Knektarne